

Jirásek Alois

Staré pověsti české

Jirásek Alois
Staré pověsti české

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=20833630

Содержание

STARÉ POVĚSTI ČESKÉ	5
O Čechovi	8
I.	8
II	11
III	17
O Krokovi a jeho dcerách	19
O Bivoji	25
O Libuši	33
O Přemyslovi	40
Libušina proroctví	44
Dívčí válka	54
I	54
II	55
III	58
IV	61
O Křesomyslu a Horymírovi	64
I	64
II	67
Lucká válka	72
I	72
II	75
III	78
IV	81

Alois Jirásek

STARÉ POVĚSTI ČESKÉ

STARÉ POVĚSTI ČESKÉ

Myslel jsem na dni staré
Žalm 76. (77.)

Pojďte a poslyšte pověsti dávných časů. Poslyšte o našem praotci, o předcích, jak přišli do končin naší vlasti a usadili se po Labi i po Vltavě i po jiných řekách této země.

Slyšte i co více dochovalo se z temnoty věků, co zůstalo z báječných vypravování přešlých pokolení, jež klaněla se bohům v šeru starých hájů a jež obětovala studánkám v tichých ouvalech, jezerům i řekám i svatému, živému ohni.

Pomněme na časy těch prvních let i na to, jaká byla tenkrát tvářnost naší vlasti, nežli sem vkročilo naše plémě.

Měst nebylo, dědin jen málo a pořádku a ty jen v některých končinách, kdež se dochoval chudý ostatek dřívějších obyvatelů cizího jazyka. Půda skoro všechna odpočívala netknutá rádlím. Vše bylo pustější, divočejší, rovina, pláň i údolí.

Ohromné pralesy se černaly po horách na pomezí a se svahů těch hor táhly se širokými pruhy na míle hluboko do země. I tam, vnitř, rozkládaly se pouště starých, temných hvozdů, mezi nimiž

svítily se jasněji zelení bujné palouky s vlašáci, hustou, vysokou travou. Dost bylo třasovisek houpaté půdy na šíru i v lesích, dost ošidných bažin křikem vodního ptactva oživených, dost tichých, černých, jako zakletých slatin, v nichž se shlížely staré stromy ohromných kmenů s vousinatým, sivým mechem.

Lidská stopa tu byla vzácná. Zvěře však všude hojně. Nikým nehoněná, nehubená, množila se, že jí sotva postačovala půda. Po černých lesích bytoval medvěd, hledaje duté kmeny s medovými plásty včel, od jejichž rojů zvučely stromy.

Divoký kanec rozrýval kyprou, lesní půdu, a hustým, spletitým podrostem draly se lišky a divoká kočka. S haluze číhal mrštný rys, pronikaje bystrým zrakem šero lesní, jímž se neslo z daleka řvaní ohromného zubra, beroucího se ku brodu nebo ku prameni. Jelen volně přebíhal a s ním stádo laní, na paloucích se páslo hojně srn, ale také množství vlků se toulalo a plížilo za kořistí lesem i širou krajinou.

Vysoko v slunném povětří nad hřbety lesů plul král všeho ptactva, skalní orel a jemu příbuzní. Po skalách, po lesích hníždila hejna dravého ptactva, luňák i sokol, rarohů rod, jestřáb, krahujec i odrůdy menších dravců a sov a výrů.

Potoky, řeky i jezera hemžily se rybami a vydra, bytující v šeru starých olší a vrb zarostlých divokým chmelem, měla hojný lov, bobři pak nerušeně stavěli své umělé stavby.

V hlas větrů a šumem stromů hrčely potoky, hučely řeky, a v jejich bílém písku svítala se na slunci zrna ryzího zlata.

Hlubiny země byly ještě zamčeny, a nikdo na ně neuhodil, aby

vydaly poklady rud a vzácného kovu.

Všude jará síla a bohatství. Země, dobrá svou hojností a plodností, čekala jen na dělný lid, jenž by užil hojných darů jejích.

I přišel a nezdělanou zdělal; zvelebil ji těžkou, lopotnou prací a svatou ji učinil tím potem svým a krví svou, kterou pak vylil v přemnohých bojích, háje prací svou dobyté země i svého jazyka.

Z mateřských končin slovanských přišel sem lid, naši předkové, se svým vůdcem Čechem.

Aj, počněme o nich tu pověst.

O Čechovi

I.

Za Tatrami, v rovinách při řece Visle rozkládala se od nepaměti Charvatská země, část prvotní veliké vlasti Slovanské.

V té Charvatské zemi bytovala četná plemena, příbuzná jazykem, mravy, způsobem života.

I stalo se, že se strhly mezi nimi vády a krvavé boje o meze a dědiny. Vstal rod na rod, příbuzní bojovali proti příbuzným a hubili se navzájem.

V ten čas dva bratři mocného rodu, oba vojvodové, Čech a Lech, spolu se o to snesli, že opustí rodnou zemi bojem neblahou. Řekli si: „Vyhledejme sobě nových sídel, kdež by náš rod žil s pokojem a díla si hleděl.“

Byliť uvyklí již po předcích půdu pilně zdělávati, všeliký druh obilí pěstovati i chovati koně a stáda bravu i skotu.

Jak se usnesli, tak vykonali. Svolavše své plémě, vzdali oběť bohům, vynesli obrazy dědů a rozžehnavše se s otcovskou půdou obrátili se na západ slunce, v neznámé končiny. I bral se rod za rodem, každý početných rodin, všichni přátelé a příbuzní. Napřed šli zvědové a zbrojní muži, prostřed vojvoda Čech, sivé brady, ale statný a silný, jeho bratr Lech a kolem nich vladykové, starostové rodů, všichni na koních. Za nimi starci, ženy a děti

na hrubých vozích, na koních, stáda dobytka, naposled pak opět zbrojní mužové. Tak brali se nejprve končinami příbuzných plemen, až přešli hranice Charvatské země, až přebředli Odru řeku a vstoupili do neznámých, hornatých končin.

I tam ještě našli osady, jichž obyvatelé hovořili jako oni, a dále také v krajinách při Labi řece.

Než, jak přešli druhou tuto řeku, byl kraj pustější a osad shledali jen poskrovnu. Byly daleko od sebe, a obyvatelé jejich cizího jazyka, kožemi odění, nečetní, ale smělí a srdnatí, stavěli se jim se zbraní v ruce do cesty. Čech a Lech a jejich lid je potřeli a zhubivše jejich chudá obydlí v chatrčích i ve vykopaných jamách, postupovali dále, z lesa do lesa.

Zlá byla cesta hlubokými hvozdy, zlá jejich chůze luhy a bažinami, plnými rákosí, ostřice, rozlehlých, mechových trsů a různých křovin. Z večera zažehovali ohně a topili do úsvitu, aby zář, padajíc do tmy lesní, plašila úskočné, lité šelmy.

Tak došli až ke třetí velké řece, Vltavě, kteráž divočinou tekla; když i tu přebředli, počala si všechna čeled' stýskati, že není konce klopotné cesty a nikde stálého odpočinutí.

Tu vojvoda Čech ukázal na vysokou horu, jež se před nimi modrala nad širým, rovinatým krajem, a děl:

„Podejděme pod tyto horu, tam dětem, skotu odpočineme.“ Došli a položili se na úpatí hory, jež slově Ríp. Voj vodové a starší rodu ohledali půdu vůkol a znamenali, že jest úrodná. Ráno pak, za první zoře vstal Čech a vydal se sám jediný vzhůru na temeno Řípu tichým lesem, plným ještě nočního šera.

Když vstoupil na horu, bylo ráno; a hle, širošířý kraj se před ním rozkládal do nedozírné dálky až k modravým horám rovný a volný, les a chrastina, nivy a luka. Bujnou jeho zelení svítily se řeky jako rozlité stříbro.

I zaradoval se praotec Čech nad utěšeným krajem i zamyslíl se pak nad ním, jak bohové dají, jak tu bude jeho rodu i budoucím pokolením.

Když pak sestoupil, zvěstoval, co shlédli. Na zejtrí vydali se mnozí kolem hory, aby poznali všecko okolí. Co shlédli, podobalo se jim, vody velmi rybné, půda úrodná, všečen způsob té krajiny a oznámili, že se hodí na sídla.

Když pak třetího dne počalo slunce nad lesy vycházeti, povolal Čech bratra a starší a rozkázal svolati všechnu čeleď. Povystoupiv s nimi na místo, odkud viděli do kraje, promluvil k nim takto:

„Již si nebudete stýskati, neboť jsme našli kraj, kde zůstaneme a sídla zarazíme. Vizte, to je ta země, kterou jste hledali. Často jsem vám o ní mluvil a sliboval, že vás do ní uvedu. To je ta země zaslíbená, zvěře a ptáků plná, medem oplývající. Na všem budete mí ti hojnost, a bude nám dobrou obranou proti nepřátelům. Hle, země po vaší vůli! Jen jména nemá; rozvažte, jakým jménem by měla býti jmenována.“

„Tvým! Tvým nechť se jmenuje!“ zvolal jako z božského vnuknutí stařec dlouhé, bílé brady, nejstarší všech starostů. Hned všichni, starostové i čeleď volali jako jedním hlasem:

„Tvým! Tvým jménem!“

„Po tobě ať se jmenuje!“

Vojvoda Čech, potěšen vůlí všeho lidu, poklekl na kolena a líbal zemi, novou vlast svého plemene. A zlíbav ji, vstal a pozvednuv rukou svých do širého kraje pohnut volal a žehnal:

„Vítejž země svatá, nám zaslíbená! Zachovej nás zdravé, zachovej nás bez ourazu a rozmnož nás od národu do národu až na věky!“

Radostně pak postavil na zemi dědky, jež v bělostné rouše nesli z prvotní vlasti, a zanítil veliký oheň. I obětovali na poděkování a pro požehnání zápalnou oběť a radovali se všichni.

II

Všem pak nastala těžká, lopotná práce. Když se o půdu rozdělili, počali ji zdělávati. Kde byl les, ten porazili neb ohněm vypražili, mýta klučili, luhy a nivy zkopali, druhého pak léta rádlém zorali.

Hned si také obydlí budovali, stavení roubená, slámou krytá. Každý rod o sobě přebýval u svých pozemků.

Zahrady, role a luka byly dědinou, společným majetkem všech rodin jednoho rodu, lesy pak, pastvy, řeky a jezera občinou. Co ves, to rod.

Stavení s chlévy a stáji, s kolnami a humny za nimi v ohradě plotů spletených z proutí nebo sroubených z trámů, stavěli kolem okrouhlé návsi. Co rok přibývalo kolem osad polí a co rok půda vydávala hojnější žeň. Žito, pšenice, ječmen, oves i proso hustě se vlnily širými lány; nad ně jasněji se zelenaly pruhy hebkého

lnu i vysoké konopí vedle záhonů plných strakatých, makových květů.

Luka i lipové háje zvučely bzukotem včel, jež kromě lesních brtů chovali v slaměných úlech nebo ve špalkách ze starých kmenů. Co rok byla hojnější stáda bravu i skotu a na kobylicích polích v ohradách u dědin proháněla se bujná hříbata a popásávaly se pěkné sveřepice.

Volený starosta spravoval všechny v rodu i jeho majetek. Ve jméno rodu modlitby začínal i končil, oběti přinášel, hosti vítal, rozvaděné v rodu soudil a čeledi práci rozděloval. Každý měl svůj úkol, každý své dílo. Ženy domácnosti si hleděly, předly, robily plátno i sukno, šily šaty a roucha, čechle, rubáše, sukně mužské i ženské, hace, pláště, krzna i kožichy.

Muži pásli stáda, hájili jich proti šelmám, pracovali na polích, v lese honili divokou zvěř a hubili ji štváním, ze zásady, šípy, oštěpem, osidly a jamami, do nichž lákali nejvíce vlky, nejhorší zhoubce stád.

Živo a čilo bylo v dědinách a venku. Z pastvin se rozléhal hlas píšťaly nebo dlouhé pastýřské trouby,

polích, na lukách i na sadě hlaholily písně mladé čeledi. Jen v čas polední nikdo venku nezazpíval ve chvíli hlubokého ticha, kdy vycházely polednice a nesly se v bílém rouše jako světlý stín mezi lány k lidským obydlím na zkázu nestřežených dětí, kdy vycházely divé, škaredé ženy velikých hlav s nerovnými očima, posílající na lidi divoký pláč, kdy se zjevovaly spanilé lesní panny zlatých vlasů s věncem na hlavě, oděné bělostným rouchem.

Těch se báli i jezinek uspávajících, oči vylupujících, i bludných duší v modravých plaménkách na blatech i bařinách, a ve strachu míjeli jezera nebo lesní tůň, kde ve stínu starých stromů a křovin číhal vodník měně svou podobu, a kde lákaly do zkázy vodní bledé panny v zelenavém rouše.

Nejvíce však se lekali Peruna, hromu vládce, jeho blesku, „božího posla“ a jiných mocných běsů, kteří oslabovali tělo lidské, jeho kosti a rozum zatemňovali. Je prosili, k studánkám dary přinášeli, černé slepice neb holuby, oběti zabíjeli, zvláště Velesi, aby chránil jejich stáda od moru a žehnal jim.

Volněji bylo v ohradě dědin. Tu chránili stavení domácí bohové, dědové, duchové předků, jejichž obrazy stály na posvátném místě u ohniště. I škádlivý šotek, drobounký bůžek s pazourky na rukou i na nohou, přinášel štěstí domu, i skřítek, jenž opatroval statek, dobytek hlídal a krmil, za to však čeledi v noci spánek rušil. A dokud líhal pod pecí nebo pod prahem domácí Had, starý hospodář, neodešlo štěstí a požehnání. Když padalo za jeseně listí, a husté mlhy ulehly na krajinu, když země umrzla a sníh všecken kraj zasypal, shromažďovaly se rodiny v prostorných jizbách povalových stropů, zavřených okenic.

Kamenná, velká pec je vyhřívala, oheň pak na ohništi osvětloval. Rudá jeho zář míhala se po stěnách, kde visely štítý tmavými kožemi potažené, tenata, luky, dřevěné toulce v jezevčině, nedlouhý meč, mohutný oštěp i těžký, kamenný mlat, kde parohy jelenů i zubří rohy vrhaly po stěnách křivolaké stíny.

V míhavém tom světle ženy předly, muži spravovali

hospodářské náčiní, zbraň chystali nebo po namáhavém lovu odpočívali. A bylo hovorů, různých řečí i starých zpěvů. Lovci vypravovali o zápasech s medvědy i zubry, nebo o divých, zarostlých mužích, kteří sami neviděni zavádějí přes bludný kořen do lesních pustin a bařin, že se mnohý lovec tak zaveden již z hvozdu nevrátil.

A staroch bílých vlasů i bílé brady rozbíhal se myslí po dalekých končinách prvotní vlasti, vzpomínal na půtky a boje prvních časů, na statné hrdiny, na mocného vojvodu, jak vstal, když bylo o půl noci před bitvou, a odjel od vojska, a počal vyti jako vlk a vlk ozval se jemu vytím, a počali vyti vlci mnozí.

I šla řeč dál o divných zjeveních a viděních za hustých nocí, na blatech, v širém poli i lesní pustině, o zmekách ohnivě se nesoucích tmavou nocí, o zlé Jedubábě střehoucí živou a mrtvou vodu, o bílých sudičkách zjevujících se u kolébky novorozených, o čarodějných vědmách, o zlých a dobrých znameních, a se svatou hrůzou naslouchali všichni tajemným věštbám rodu a plemene.

Když oheň uhasl, lehali na lože vystlaná kožemi, poničivše dědinu modlitbou dědům. Jich duchové starostně opatrovali statek potomků. Žilať a kvetla příchyllost krve, rodinná láska do kolikátého pokolení, pojíc živé s mrtvými, plynoucí čas s tím, jenž dávno již přešel.

Dědina v ohradě plotů, sněhem zavátá, stichla v pusté noci; jen bedlivých psů štěkot v dálku se nesl, kdykoliv větřili vlka, jenž se plížil svítě zelenýma očima, nebo když krátkým pískotem

ozvala se od řeky vydra.

V ten čas sněhů a ledu, dlouhých soumraků a nocí vládla Mořena, až Bůh slunce počal déle, vlídněji a tepleji hleděti na tvář země. I rozbíhala se vodou ledová pouta; veselili se po všech dědinách, po všem plemeni. Za zpěvu brali se k vodám, k volným těm potokům, řekám, házeli do nich obraz zimy a smrti a radostným hlaholem vítali Vesnu, líbeznou bohyni jara.

Když pak slunce na své dráze stanulo nejvýše, záříc na osení vlnící se po širých láněch a na luka bujně kvetoucí, oslavovali všude posvátný čas slunovratu. Noc před nejdelším dnem byla jim divoplodnou. Kvítí její rosou skropené nabývalo čarovné moci, věští i hojivé, i chránilo jako Černobýl, máti všeho koření, před běsy a zlými duchy, přemocnými zvláště té tajemné noci, i před vědmami, jež se rojily na chlumech i v setmělých doupatech. V šero té noci svítily s návrší a kopců veliké ohně. Jejich zář plála do daleka, a do daleka od nich zaléhaly zpěvy ověncených panen a jonáků kolem nich křepčících a velebicích moc božího slunce, jeho sílu, jež život dává, a lásku, slunce života.

Po letním slunovratu nastávaly žně, pak přicházela chladná jeseň, pak zimy čas. Rok míjel po roku. Rodů přibývalo, množilo se Čechů plémě. Daleká pověst vábila za ním nové zástupy z prvotní vlasti, tak že krajiny nejprv osázené všem již nestačily.

Rozcházely se rody, plemena postupovala dále, v různé strany, na půlnoc i poledne, východ i západ, podél řek i hor a zakládala nová sídla.

I hradce a hrady stavěli za sídlo starostům a lechům, na obranu hranic i na obranu vůbec, zvláště aby kde měli ukryti ženy, starce a děti a kam zahnatí stáda, když by nepřítel vtrhl do země. Hradiště vybírali na ostroších u řek, nebo v rovině mezi lesy, mezi vodami a močály, že cest k nim nebylo, leda přes úzké hatě. Kolem hradišť nasypávali vysoké valy okrouhlé, často až trojnásobné, s mohutnými obrubami tvrdých klad roubených i s vysokými sruby v nich a u bran.

Také mladší bratr Čechův, vojvoda Lech, maje velikou čeleď, umínil si postoupiti dále na východ slunce. Vojvoda Čech a všichni neradi ho propouštěli, když vůli svou oznámil a odpustem bral. Přátelsky se s ním žehnali a prosili ho, aby daleko od nich neodcházel, kdyby nebezpečenství od nepřátel na ně trhlo, aby jim jako svému rodu na pomoc přispěti hleděl.

I promluvil k nim Lech:

„O moji milí bratři a synové i muži země české! Nezapomenu nikdy, že jsem z vašeho plemene. Proto nechci od vás odejiti tak daleko, abyste nevěděli vy o mně a já o vás. Dám vám znamení, abyste věděli, v kterých končinách zarazíme. Třetího dne po našem odchodu vystupte na Říp, ještě nežli dennice vyjde. Já té chvíle zapálím v lese veliký oheň, a kde užíte blesk ohně a dýmu kouřem, tam znejte mé osazení.“

Když pak řečeného dne před úsvitem vstoupili na temeno Řípu a kol kolem se rozhlíželi, spatřili mezi východem a polednem v mlhavé dáli rudou záplavu, pronikající hustým šerem, po nebi rozlitou. Jak se rozednilo, viděli v těch stranách

černavé mraky pod zářícím nebem, to dým nesmírného ohně, jež voj voda s čeledí svou zapálil. V těch místech také Lech zůstal a hned počal hrad stavět, jež velikými valy osypali a od toho kouření prý „Kouřim“ nazvali.

III

Minulo skoro třicet let od toho času, co vešel vojvoda Čech do české země. A když osmdesátý šestý rok nastal starci, naplnili se jeho dnové, a umřel. Udě kli nad ním tryznu a všichni ho oplakávali jako svého otce a naříkali:

„Tys byl náš vojvoda i náš otec, tys nás uvedl v tyto končiny, tys byl pravý a věrný správce své čeledi i všeho plemena. Ach běda, přeběda, kdo nás bude spravovati a opatrovati!“

A nebylo žádného, kdo by jeho smrti neželel. Duše jeho odešla do ráje, tak věřili, do končin věčného jara, aby tam dále žila v té cti, v tom důstojenství, v němž nebožtík býval mezi svými na zemi. Protož oblékli jeho mrtvolu v nový oblek, v řasný plášť, v sukni přepásanou širokým pasem, lesknoucím se od řetízků a kovových ozdob, v hace pěkně zbarvené a v střevíce. Na hlavu bílých dlouhých vlasů a bílé brady dali mu drahou čepici sobolovou.

Tak oděného posadili před večerem na vysokou hranici, na drva pokrytá s vrchu vyšívanými rouchami v háji tmícím se od starých košatých lip a dubů, poblíže trojcestí pro odpočinutí duše. Pak přinesli medovinu, ovoce i vonné byliny a položili je

k němu. Přinesli také pecen chleba, maso i luk, a položili před rám, a přinesli jeho zbraň, oštěp, meč, mlat a černý štít a vše mu položili po boku. Když pak zabili kohouta a slípku a uvrhli je na hranici, přistoupil nejbližší příbuzný mrtvého vojvody, zapálil kus dřeva a drže je v pravé ruce blížil se po zpátku k hranici. Dokud jí nezapálil, měl levou ruku na zádech. Když pak drva chytla, přicházeli ostatní s planoucími loučemi a házeli je do hranice.

Jak zavál silný vítr, zapraskaly plameny a šlehalo vysoko, a kouř valil se vzhůru, až ohalil velebnou postavu mrtvého vojvody, jenž naposled seděl nad shromážděním svého lidu. A kolem plakali a bědovaly a ženy zpívaly žalozpěvy.

Jak hranice shořela, sebrali kosti a popel, a vložili je do popelnice a postavili ji, též ozdoby a zbraň nebožtíkovy, do hrobu, a na hrob nasypali náhrobek, vysokou, okrouhlou mohylu. Když se pak od pohřbu z temného háje v čas soumraku navracovali, sbírali kamení i haluzky i listí na zemi a metalí je nazpátek přes hlavu, a nikdo z nich se při tom neohlédl.

Než potom to místo a mohylu za dlouhý čas navštěvovali, tu plakali a klaněli se, žehnajíce vojvodovi svému; a jméno jeho šlo od pokolení do pokolení.

O Krokovi a jeho dcerách

Dokud vojvoda Cech vládl, panovaly všude řád a kázeň. Lidé poctiví a mezi sebou věrní. U chlévů neměli závor a dveří nezamýkali. Žádného zločinu tíže nevážili nežli krádeže a loupeže. Bylť každý v rodu opatřen, a chudým stal se jenom ten, jenž nechtěje pracovati, byl vyobcován.

Než jak lid osiřelý po smrti Čechově neměl správce, kazil se, a právo hynulo. Nastaly sváry a spory nejvíce o dědiny a meze, dály se nátisky, a mnozí počali sami proti sobě bojovati. Když se zlo den ode dne rozmáhalo, sešli se starší rodu k mohyle Čechově a vzpomínajíce na mrtvého, pravili mezi sebou: „Vyhledejme sobě vojvodu, který by námi vládl a soudil po zákonu.“

I uradili se, že pošlou k Lechovi, bratru Čechovu, aby na se přijal správu lidu. Lech však nemaje v úmyslu v Kouřimště zůstatí odepřel, ale poradil jim za správce a soudce Kroka, starostu mocného rodu. Ten obýval na hradě, jenž po něm slul, mezi lesy nad Mží řekou, opodál dědiny Zbečna. Zboží měl hojnost, než i moudrostí a vtipem nad jiné vynikal, tak že nejen z rodu jeho, ale ze vší krajiny kolem k němu spěchali jako včely k oulu, aby je soudil. I poslechli Lechovy rady a zvolili všichni z vůle jednostejné Kroka, aby on byl soudcem všeho lidu.

Posadivše ho na stolicí nad hrobem Čechovým, vstavili mu Čechovu čepici na hlavu; také hůl, kterou vojvoda Cech nosíval, do ruky mu dali a poctivost jemu činili.

Zatím Lech poslal posly do krajin na východ slunce, aby krajiny ohledali. Když se vrátili, oznámili, že shledali za horami, za řekou Odrou země široké, plodné a lidu prázdné. Lech uslyšev chválu těch krajin, rozžehnal se s Krokem a pojav rodinu svou a čeled', obrátil se do krajin, posly označených. I usadil se tam a zůstal a hrady založil, Hnězdno, jemuž pro množství orlích hnízd tak přezděl, a Krakov, jejž po svém synu nazval.

Krok pak českou zemí vládl, ji všecku soudil a moudrosti učil. Jsa vojvodou, sídlil na Budči. Za něho tu byla škola, v níž se učili bohoslužbě, starým zpěvům i věštbám a kouzlům. Tehda měli kouzelnictví za největší umění, a toho za vzácného á bohu milého, kdo se mohl honositi věštím duchem. I moudrý Krok nazíral myslí v temno věků.

Jednou, aby ohledal věci minulé i budoucí, rozkázal, aby k němu žádný po tři dny pořád zběhlé nechodil. Osaměv, vstoupil do rozlehlé síně velkého srubu na Budči a modle se tu obětoval bohům lesním, bohům horním i bohům vodním. Bylo za tajemné, posvátné noci letní, kdy po návrších a chlumech plály ohně, a kdy se od nich tišinou rozléhaly zpěvy jonáků i panen.

Krok se modlil a bohy a všechny duchy vzýval, aby mu odpovídali a naučení dali o věcech budoucích.

I přezvěděl mnoho v tu chvíli na svých věštbách a tajemné ty zvěsti, jasné i šeré, poznamenal na březových kůrách a uschoval dcerám svým. Pak svolal lechy a starosty a oznámil také jim jedno z toho, co té noci mu z temné budoucnosti prosvitlo v myslí a vědomí vnuknutím bohů, řka: „Tuto již nebude déle mého bytu,

neboť neobstojí Budeč a dlouho nepotrvá. Jiné sídlo musíme hledati.“

Všichni přisvědčili, a Krok ihned vybrav si posly nařizoval: „Zítřka před slunce východem odtud vykročte a vydejte se mezi poledne a východ, až přijdete k Vltavě řece, tam hledejte, až vás bohové na příhodné místo uvedou.“

I šly v ty končiny a hledali, až stanuli na pravém břehu Vltavy na skalnatém ostrohu mezi hlubokými lesy. V jich modravém šeru valila se tichým tokem široká řeka. V ní se shlížela vysoká skála, na kteréž poslové před slunce západem stanuli; v ní se shlížely travnaté lučiny na druhém břehu a temné hvozdy nad nimi na příkrých chlumech.

Pod těmi dál se řeka obracela k východu, a hlasně tam šuměly a hučely její prahy v hluboké ticho pralesa. Jak poslové ostroh i lesnatou krajinu kolem obhlédli, všichni jako jedněmi ústy v týž okamžik na té skále zvolali vnuknutím bohů: „To je to místo vyvolené!“

Tak řekli pak i Krok a všichni starší, když sem přijeli na bystrých koních prohlédnout místo i kraj. I vystavěli tu hrad mistrným dílem tesařským z mocných klad starých dubů a smrků, stavení prostorných síní o mohutných sloupech i tichých jizbic, hrad širý s dvory a prostranstvím pro sněmy a shromáždění lidu, když by se tu sešel obětovat bohům neb nastolit vojvodu nebo vyslechnout jeho soud a vůli.

Kde nebylo strmé skály, vykopali hluboké příkopy na ochranu hradu a nasypali náspy, zvýšené roubenou hradbou i sruby. Těmi

také opevnili silnou bránu těžkých vrat, jimž trám byl závorou.

Opodál hradu v háji vyvěral pod starými buky silný pramen, z něhož čerpali hojně čisté vody. Té studánce Jezerka říkali, hradu pak, že stál na vysoké skále, Vyšehrad. Hrad ten byl pak slavným a posvátným po všem českém plemeni, a pověst o něm šla i do sousedních plemen a dál až do končin cizího jazyka.

Na ten hrad slavně uvedli Kroka i jeho rodinu, a velikou poctivost mu činili. Milovaliť moudrého vojvodu, za jehož vlády vrátilo se požehnání veškerým krajinám. Všude si mohli hleděti klidného díla. Oštěp a šíp a všeliká zbraň hubila jen šelmy. Jinak lid zdělával pilně půdu, lesy kácel a pražil, takže rolí a dědin stále přibývalo.

Všude měli hojnost i v stodolách i v stájích; mír zůstával, pokud Krok zemi spravoval, a to bylo více než třímecíma let.

Když pak odešel k otcům, želel ho všechen lid. Popel jeho i zbraň uložili do hrobu vedle mohyly Čechovy. Z rodiny moudrého soudce zůstaly tři dcery: Kazi, Teta, Libuše. V útlém mládí svém žily na Budči, kdež se učily moudrosti s jinými pannami a jinochy svého plemene i s těmi, kteří z jiných sem přicházeli, jako Přemysl z rodu Stadiců.

Nad ně nade všechny, tenkrát i pak, vynikaly Krovový dcery jako štíhlé lilie nad květy luční, moudrostí a myslí ušlechtilou i spanilostí tváře a postavy, jež byla krásně na výsost urostlá, tak že byly na podiv všem.

Z nich Kazi znala všeliké býlí a koření i jeho moc. Jím hojila různé neduhy; než i pouhým slovem krotila bolesti, zažehnávajíc

je jménem mocných bohů a duchů. Svým mocným kouzlem a slovem žehnání přinutila často i Sudičky k své vůli a vracela život i tam, kde již unikal posledním dechem. Ta po smrti otcově sídlila nejčastěji na hradě, jenž stál u hory Oseku poblíže řeky Mže, a jenž po ní slul Kazin Hrad.

Druhá byla Teta, která dle jména svého vystavěla Tetín, hrad velice pevný na vrchu příkré skály nad řekou Mží. Bojíc se bohů a běsů, zaváděla obřady k jejich poctě, učila lid se jim klanět a rozličné oběti činiti. Sama pak často vstupovala na horu Pohled nad Tetínem na západ slunce a tu k mračné modle postavené na skále pod starými duby se modlila a často tu oběť zažehovala za dne i v teskný soumrak.

S největší však oddaností vzhlíželi všichni k Libuši, ač věkem nejmladší. Bylať tak spanilá, těla cudného, chování vlídného, při tom vážná, v řeči jistá a rozšafná, že i drsní, bojovní muži tlumili hlas a mírnili slova, když všecka líbezná kráčela kol, že i starci věkem zkušený a znavení ji velebili, řkouce:

„Nad mater je sličnější, nad otce moudřejší.“

A s posvátnou bázní mluvili o ní, že bývá u vytržení, že se jí mění tvář i oči, když zahoří věštím duchem, když hledí v budoucna šero a vidí, co nastati má.

Po smrti Krokově sešli se lechové, vladykové a množství lidu v posvátném háji u pramene Jezerky. Též Krokový dcery tam přišly. Pod krytem starých buků, lip a dubů snesli se starší rodů a všecken lid

to svorně, bez potřžky, aby panování zůstalo v rodě Krokově,

při jeho nejmladší, Libuši.

Starý háj se rozezvučel radostným pokřikem všech, a hlahol jejich zaléhal až k řece do šerých lesů. Jásajíce, vedli od Jezerky mladou kněžnu, ověnčenou, pohnutím zardělou na posvátný Vyšehrad. Po boku jí kráčely Kazi a Teta, sestry, a jejich dívky, před nimi

za knížecími dcerami kráčeli statní lechové a starostové, vznešení rodem i věhlasem.

Ti uvedše Libuši na prostorné nádvoří vojvodského hradu, usadili ji na kamenný stolec pod košatou lipou, kdež otec její, moudrý soudce a vladař, sedával. Mladá kněžna měla svůj hrad, po ní Libušin nazvaný, který vystavěla vedle lesa táhnoucího se ke vsi Zbečnu. Od svého však nastolení sídlila na Vyšehradě moudře odtud vládnuoc všemu lidu.

O Bivoji

V Libušině sídle, mocném Vyšehradě, zelenala se zahrada, krásná různým stromovím, křovím i vzácným kvítím. Na div však byla bludivými stezkami; ty různě se vinuly, splétaly, rozcházely se a scházely kolem křovin, pod stromy, mezi květinami, trávnickem, všecky sobě podobné tak, že cizí z té čarovné zahrady plné stejných míst a tajemných koutků nenašel východu.

V této zahradě Libuše ráda meškala se svými dívkami, častěji ještě sama, ráno, kdy se na slunci třpytil rosou každý květ a každý list, i pod večer, kdy kmeny stromů planuly růžovou září západu, nebo kdy pak v soumrak zčernaly jejich koruny a křoví, kdy bělavé stezky se trátily v hlubokých stínech.

Tou dobou mladá kněžna urostlé postavy, v bělavé říze, s vlasy volně rozpuštěnými, sama jako světlý stín, kráčela volně, vážným krokem, s hlavou pochýlenou, zamyšlenou, nebo stála sličnou tvář k nebi obrácenou jako ve sněm v tichém prosvitu hvězd nebo měsíce.

Sem jednou zavedla sestru Kazi, jež přijela na kročitém koni z Kazína ji navštívit. Zahrada, trávnick i stezky spočívaly již ve stínu, jen vrcholky stromů, hradba mocných trámů a vysoké sruby v pozadí kolem, od dešťů a plískanic ztemnělé, byly zality záplavou posledního světla. Zapadalť slunce do tmavých lesů v modravé páře stopených na vrchách za Vltavou.

V klid a ticho té chvíle zahlaholil od brány náhlý ryk. Ohlas jeho zněl až do kněžniny zahrady, jasně se a mohutněl. Křik mužských hrdel se blížil jako náhlá bouře. Ze směsi silných dalekozvučných hlasů pronikal výskot, a v tom někdo na roh zatroubil. Znamení vítězství hučelo z rohu a neslo se širým hradem s radostným pokřikem.

Sestry vytržené z hovoru stanuly, naslouchaly.

V tom přichvátal vladař hradu všechn vzrušený a prosil je, aby se šly podívat, aby vstoupily na nádvoří.

Tam volným prostranstvím kráčel v hlučném průvodu hradních strážců a jiných mužů vysoký, mladý muž statného těla, s rukama do týla vztaženýma, jak nesl nějaké břímě. Zardělou, osmahlou tvář měl do předu pochýlenu, a z pod čapky splývaly kolem ní i do čela mu padaly tmavé kadeřavé vlasy.

S úžasem hleděly kněžny na něj i na jeho břímě: na divokého, živého kance, kterého drže za hrotité boltce nesl na zádech břichem vzhůru.

Mladý ten lovec bez oštěpu, s mečem u širokého pasu v pochvě zaraženým, v obuvi zablácené i na přiléhavých nohavicích všechn bahnem postříkaný, nesl to hrozné břímě jako lehký měch. Kráčel pevně a jistě; nohy se mu netřáslly, aniž krok mu vázl.

Kolem jásali staří muži i jonáci a ukazovali rukama i oštěpy na starého, silného „sekáče“ ryšavě hnědého, ohromné hlavy, černého rypáku, z něhož se proběhlávaly a leskly zahnuté, mocné tesáky. Kanec sebou škubal, černými kopyty kopal, zuby klektal

a očka krví podlitá zuřivě obracel.

Všichni v zástupu stichli, když Libuši a Kazi shlédli. Smělý pak lovec, jenž byl Bivoj, Sudivojův syn, zastavil se u schodů, jež vedly pod silné sloupy stojící přede dveřmi k veliké síni.

Na těch schodech stály kněžny. Bivoj v čele všech mužů, maje lité zvíře na zádech, pozdravil Libuši i její sestru a pravil: „Tu nesu to zle škodné zvíře, divého kance z Kavčí hory. Ať zhyne před tvýma očima, chceš-li.“

Když Libuše kynula, ať se tak stane, zkřikli mužové kolem a chystali meče a oštěpy. Než Bivoj zvolal do jejich shonu a hluku: „Sám se postavím proti němu. Ját ho lapil, ať ho také zabiju. Vy sevřete kolo; kdyby chtěl prorazit. A nejprve mně položte k nohám oštěp.“

Stalo se, jak řekl. Muži rozestavili se prostorně kolem a přichystali zbraň. Nikdo z nich nespustil očí s Bivoje, jenž přehlédnuv kolo, upřel naposled jiskrný zrak na kněžny stojící výše, na Libuši, zvláště však na její sestru. Ta vzrušena hleděla na statného muže, jež po prvé spatřila v háji u Jezerky, na nějž pak často vzpomínala. Ted ji těšilo toto mužství, jeho síla, udatenství, než přece se jí srdce pohnulo strachem a oči bezděky zamrkaly, jak Bivoj se rozkročiv mrštil kancem vši silou přes hlavu před se, že až země zaduněla od tohoto pádu. Nežli však kanec dopadl, sehnul —se Bivoj a zdvihnuv těžký oštěp lesklého hrotu, sevřel ho oběma rukama a čekal.

Starý, silný „sekáč“ na okamžik ležel na zemi roztažen jakoby bez sebe. Ale již se mu břicho pohnulo, hřeben dlouhých štětín na

hřbetě se zježil jako hřívá, bělmo očí v černé hlavě se zablýskalo. V ráz se vymrštil se země a hnál jako šipka nehledě v právo ni v levo, s rozevřenou tlamou, z níž se ostré tesáky bělaly, přímo na Bivoje, zuřivostí slepý.

Vše kolem jako pěna stichlo, když kanec divoce vyrazil a když se tak obořil. Ale již vykřikl kde kdo z mužských, i hradských žen a dívek. Muži křičeli a zbraní mávali, jak sekáč naběhl na Bivojův oštěp. Proud krve vytryskl z tlamy zvířete; vzepjalo se, naposled, a jako skoseno skácelo se na zem; krev se z něho valila a zalévala kolem půdu.

Bivoj vytrhl oštěp z poraženého a šlápl pravou nohou na štětinaté tělo hynoucího zvířete. Pak utřev sobě s čela i tváře pot, promluvil ke kněžnám: „Již nebude nikoho strašit a běhati do škod!“ a dupl po hlavě zvířete. V tom statný vladař hradní povystoupiv k němu před kněžny pravil:

„Aby tě bohové pozdravili! Ty's kraji uvolnil. Byl to sekáč zlý, hlavní, šestiletý,“ a vladař na kance ukazoval, „a nebezpečný, hrůza a postrach kol Kavčí hory. Co škody natropil! Na obilí, jehož celé lány rozválel, i na zvířatech, na lovčích psech nejvíce, i na koních. Když Svatoslav Božejův na něj vyjel, ten sekáč tu jeho koni hrud a břicho rozerval. Tak vysoko vyskakoval. I nejednoho muže smrtelně proklál. Šel z něho strach, již před ním utíkali a skrývali se i muži. Až tu Bivoj

Nedomluvil; zahlučelť radostně kolem zástup na pochvalu i z vděčnosti. A kněžny níž postoupivše, hleděly na silné zvíře, Libuše pak se zeptala, jak je ulovil, jak je tak lapil. I stichlo vše

kolem; Kazi upírala na silného lovce oči nadšeně zářící a dychtivě naslouchala se všemi, jak Bivoj vypravoval:

„Hnětlo mne a zlobilo, že ten sekáč tu tropil tolik škod, a že se ho všichni tak báli. Úvalem kolem Kavčí hory již nikdo nechtěl jít. Tam se zdržoval, samotářsky, tam ležel, tam se proti každému stavěl, tam roztrhal tolik lidí a koní a psů bez počtu. I vystopoval jsem, kde se do lože zahrabává, a tmavou kaluž pod starými buky. V té se za poledne brodil a válel. Pak, když jej komáři zle již sekali, drhl se o kmeny dubů a vycházel na žír do polí a směle a jistě. Člověku se nevyhnul, žádnému, každého napadl.

Dnes jsem se na něj vypravil. Chtěl jsem čekat, až by se navracel z pastvy. Ale jen jsem zašel na kraj valu, vyrazil z houští proti mně, náhle, z nenadání, tak prudce, že jsem se mu nemohl postavit s oštěpem. Bylo na volném místě; strom na blízku žádný. Nemohl jsem odskočiti, a na zemi se vrhnouti, toho jsem nechtěl.

Dříve nežli jsem toto vypověděl, byl u mne a hned mi hnál po nohou a hned hlavou hodil; ale nežli do zadu trhl, aby mně způsobil dlouhou ránu, chytil jsem ho za uši. A držel jsem ho a nepustil. A on chrochtal a trhal sebou jako zběsilý, a zuby mu klektaly. Ale již jsem ho měl na plecích, a chvátal jsem s ním sem.“

Znovu zahlučel kol radostný hlahol; když stichl, mladá kněžna vlídně promluvila k Bivoji:

„Bohové ti žehnali i tvé síle. Uvolnila krajině a zachovala její

role před novými škodami. Díky tobě, mé i všech. Teď, statečný lovcе, pojď, odpočin údům, posilni se a pohov si.“

Kynula vladaři, a ten vzav Bivoje vedl ho po schodech do velké síně, kamž za nimi vešli přední z hradských mužů a z podhradí i z těch, kteří potkavše Bivoje cestou na Vyšehrad, již ho neopustili a vyprovodili ho tam s jeho podivným, živým břemenem.

Síň byla nevysoká, ale prostorná. Ohromný trám táhl se po celé délce povalového stropu, jejž také podpíraly mohutné sloupy divných zářezů malovaných. Na sloupech visely tu losí parohy, zbraň a štíty, tam rohy zubrů nebo medvědí kože vzácné velikosti. Muži zasedli kol těžkých stolů i kolem špalků ze staletých dubů, když zavedli Bivoje za přední stůl v pravém rohu té síně.

Všude po stolech stavěli veliké džbány plné medoviny a lili z nich zlatově žlutý nápoj do korbelů a hliněných i dřevěných číší. Muži pili a připíjeli Bivojovi, na jeho sílu. Mladý hrdina potěšen, rád slyšel všechnu tu chválu; jeho zraky však tajně obracely se po nevysokých, těžkých dveřích s dřevěným zámkem, jimiž odešla ze síně Libuše kněžna i její sestra. Na tu Bivoj mysli i v šumném tom hluku, i na to, kdyby ji ještě mohl shlédnouti.

Zatím již v korunách, na hradbách i na vysokých srubech pohasla zlatě růžová zář. Hluboké stíny lehly nádvořím. Do vyšší pak síně padalo okny otevřených okenic světlo letního, dlouhého soumraku. V něm zjevily se mladé kněžny, vystoupivše zas oněmi dveřmi za šera za sloupy. Dívka z jejich družiny nesla za nimi cosi ve vydělané koži; když pak na rozkaz Libušin uzlík na

stole rozbalila, zatřpytil se tam krásný mužský pás. Byl široký, rudými řemínky ozdobně prošíváný, stříbrnými, drobnými hřeby všechen pobitý, jako okutý, s bronzovými puklami a lesklým řetízkem. Ten chřestil o skvostné kování, jak se jen pasem hnulo.

Mladá kněžna jej Bivoji podala, aby ho vzal odměnou, že je z pokladu jejího otce, a že mu ho sestra Kazi sama vybrala.

„Jeť v tom pasu zašitá haluzka mocného býlí a hadí zub,“ dodala Kazi mile. „Chodě v tom pasu po lesích nikdy nezbloudíš, ani za tmavé noci, vždy odoláš bludnému koření i vědmám a všem příšerám nočním.“

Mladý hrdina se kněžnám klaněl; klaněl se a děkoval, a všichni kol pozdravili hlučně Libuši a Kazi, že tak uctily mužnou sílu a udatenství. Kněžny odešly, a hlasně zase vybuchlo veselí všech a trvalo až do noci. Pak, když se mužové rozešli po hojném jídle a pití, zavedl hradní vladař Bivoje do tiché komory na lože z ovčích koží. Usnul mladý hrdina a spal tvrdý spánek až do jitra.

Když nastalo zejtra ráno, chystal se Bivoj na cestu domů, do své dědiny, jejíž byl vladkou. Jak o tom zvěděl vladař hradu, oznámil Bivoji, že na něj čeká kůň, že mu ho dala kněžna osedlati, a že Kazi tou chvílí se také chystá na cestu, zpátky na svůj hrad. Přepásán skvostným pasem, jež včera darem dostal, vsedl jarý a svěží Bivoj na bystrého hnědáka lesklé srsti, když se byl kněžně poklonil a jí poděkoval. I přidal se k družině její sestry.

V bráně se zpět ohlédl, on a všichni se pak ohlíželi vzhůru po bráně, po břevnu nad ní, na němž trčela useknutá veliká hlava

divého kance, ježž včera skolil. Černala se, štětinatá, mocného rypáku, ceníc bílé lesklé tesáky, a připomínala sílu Bivojovu. Kazi nenechala Bivoje v družině. Jel po jejím boku drahý kus, a když pak dojeli na rozcestí, bez rozmyšlení sobě zajel a dal se její cestou, až pod její hrad, jenž se mocnými náspy svými shlížel v řece Mži. – Nežli pak jeseň minula, opustil Bivoj svou dědinu a rod, aby na vždy zůstal na Kazině hradě. Oblíbilat' si ho Kazi tak, že ho pojala za manžela.

O Libuši

Jako kdysi ke Krokovi, tak chodili také k Libuši z blízka i z daleka lidé ve svých rozepřích. K její moudrosti se utíkali žádat o nález. A ona spravedlivě soudíc, činila moudrá narovnání mezi odpornými stranami. V ten čas se dva sousedé, oba starostové rodů, svadili o meze a role. Svadili se prudce, potupili, vyčetli si mater a dědy, až mezi nimi i jejich rody povadla dobrá vůle sousedská do kořene a vy bujelo záští.

Žádný nechtěl v tom sporu povoliti, každý byl jako z křemene, a jakmile nastal čas, kdy kněžna zasedala na soudu, chvátali oba na Vyšehrad.

Tam Libuše v bělostném vínku kol čela seděla soudíc pod košatou lipou na povýšeném stolci kobercem postřeném. V pravo pak, v levo dvanácte kmetů, dvanácte hospodářů nejmocnějších rodů, mužové statní i bílých už brad. Před nimi prostorou kolem zástup, lid čeledí i mužové, ženy i starostové, již přišli na soud nebo se zastat někoho ze svých rodů.

Tu před kněžnu a soud vystoupili oba rozvadění sousedé. Mladší zle žaloval, že starší proti právu chce meze a role. Starší, muž plné, husté brady, chmurný jako mrak, skočil mu do řeči. Z ostra a zkrátka žádal a chtěl, aby se stalo po jeho vůli, a nedbal, že by bylo křivdou jeho sousedu.

Když Libuše vyslechla toho i toho a rozvážila při, když přednímu kmetu pak oznámila svůj nález a když kmeti, uváživše

mezi sebou při a rozsudek, přisvědčili, ohlásila kněžna, jak našla za právo: že mladšímu se děje křivda, že jeho jsou role i meze.

Nedořekla, a již tu starší, jak jím zalomcoval divoký hněv, udeřil vysokou holí třikrát do země a do temna zardělý, jiskře očima vykřikl, zaklel a začal, jako když náhlý lijavec spustí:

„Takové tu právo! Však což nevíme, kdo soudí, že ženská! Ženská dlouhých vlasů, ale krátkého rozumu. Příst umí, jehlou šít, na to je, ale ne soudit. Ať šije, ať přede, ale ať nesoudí. Hanba nám mužům!“ A pěstí se do hlavy bil a za vášnivé řeči slinou si bradu třásl. „Hanba nám! Kde jinde v kterém plemeni, kde jinde vládne mužům žena? Jen nám, jenom nám, a proto jsme za posměch. To je líp zhynouti nežli snášeti takovou vládu!“

Všichni kol strnuli nad divokou řečí. Ruměnek studu polil kněžnino líce, a srdce ji pohnuly zlá potupa i žal nad takovým nevděkem. Než hanobiteli přehověla. Jemu neodpověděla. Na kmetech, na zástupu tkvěl její rozčilený zrak, a když nikdo vášnivce nezakřikl, když se nikdo neozval, promluvila k zástupu důstojně, vznešeně, ač se její hlas pohnutím třásl:

„Jest tak. Ženská jsem a jako žena se chovám; že vás nesoudím železnou metlou, zdá se vám, že málo rozumím. Je potřeba, abyste měli správce nad ženu přísnějšího. Mějtež ho! Žádost vaše se vyplní. Nyní jděte s pokojem domů. Valný sněm nechť zvolí si vojvodu. A koho si zvolí, toho já budu míti za muže.“

Tak promluvivši odešla z nádvoří do hradu, a hned poslala jízdné posly na Kazin a Tetin hrad pro své sestry. Sama pak

odešla do čarovné zahrady do nejzazšího kouta, šerého hustým křovím a košatými lipami, na posvátné místo, kam nikdo kromě ní a její sester nesměl vkročit.

Tam ve stínu lip stál na dřevěných sloupech přístřešek z plochých kamenů, od rozchodníku a mechu zelených. Pod touto střechou prokmitla se mdlým leskem stříbrná hlava se zlatými vousy dřevěné modly stojící na balvanu hrubě tesaném. Tu modlu bohem nazývali a Perun jmenovali.

Libuše před ní klekla a klaněla se; pak usednuvši pod balvan u nohou modly, zůstala tu ostatek dne i přes západ slunce, i když pod stromy se již tmělo, a večerní vítr šoumal keřem i křovinou. Seděla zamyšlená, nehnuté, sama jako socha, na mysli přemítajíc o tom, co se jí stalo, co bude, jakého knížete si lid zvolí, jakého smýšlení budou sestry a budou-li s ní za jedno. Až pak náhle vstala, kdy v setmělé zahradě se před ní zjevily Kazi a Teta. Vladař hradu, jenž sestry, jak přijely, od brány až k zahradě provodil, zůstal na stráži u vchodu a čekal.

Co Libuše sestrám řekla nebo vyznala, o čem všechny tři věštím duchem nadané jednaly u Perunovy modly, o čem se radily, nezvěděl nikdo. Letní noc byla již na sklonku, nebe bledlo a za hradem, za jeho sruby, hradbou a stromy prošlehl úsvitu ssinalý pruh.

V tu chvíli, kdy vanul už chlad prvního jitra, vracely se Krokovy dcery zahradou. Prostřed svých sester, jež byly v rouškách, Libuše s bělostným vínkem kol čela, klidnější, se zrakem před se upřeným. Braly se mlčky jako stíny, a vladař

udiven hleděl za nimi, jak ho beze slova minuly, jak stoupaly po schodech k velké síni, až zmizely mezi mocnými sloupy výstupku, jenž všechen byl ještě ve stínech ranního šera.

* * *

Hned po ránu vyslala Libuše posly svolávat na valný sněm, aby se shromáždil národ. Když pak bylo po hlavních žních, a určený den nastal, sjelo se i sešlo množství mužů ze všeho plemene, starostové rodů, i z čeledí mnozí, staří, mladí, koňmo, pěšky, v čapkách, sukních i v pláštích; než i vyzbrojení, v přílbách, s mečem i lukem přijeli, neb místem byla cesta pustinou i hvozdy.

Přibylí mnozí z daleka až od končin země, od Zličanských hranic i Pšovských, jež byly na východ slunce; jiní od půlnoci, kde sousedili s Lučanským hrdým plemenem a s Litoměřici, a jiní od poledne z té strany, kudy se chodilo k Netolicům a k Doudlebům. Mnozí přišli od širých lesů za Krokovým hradem a Stebnem, jimiž vedla cesta k Domažlicům a dál do Němec, do Bavorské země.

V četných staveních rozlehlého podhradí, kdež robili ozdobná sedla, uzdy, třemeny i ostruhy, zbraň a štíty, po krajích i na přič pevně kované černým železem, nebo rudě svítivou mědí, nebylo dosti přístřeší pro přibylé hosti. Jejich pak koně stáli uvázaní u plotů nebo pod krytem stromů. Hlučno bylo v podhradí, hlučno na břehu řeky. Známi a příbuzní se vesele vítali, o rolích a honu, o zbrani a půtkách mluvili, nejvíce však o sporu těch dvou vladyk, o soudě Libušině a co nyní bude a koho voliti za vojvodu.

Jak se blížila chvíle sněmu, jak s hradeb a srubů hlasno

zatroubili, hrnuli se muži vzhůru k Vyšehradu jedním proudem, jenž na chvíli se zarážel před hradní branou mezi dvěma sruby. Tam každý pozvedl hlavu a žasna pohlížel na ohromnou kančí hlavu na tramě přibitou. Ukazovali si ji, a jméno Bivojovo vyslovil tu každý s pochvalou nebo v obdivu. A dál se pak hrnul proud, vysokou branou, až zarazil na širém nádvoří před knížecím stolcem. Vedle něho byly dvě poctivé stolice, jedna v pravo, druhá v levo; na ty usedly Kazi a Teta po boku Libušině.

Všichni se kněžně z níзка poklonili. Ona pak vážně pokynuvši se stolce promluvila:

„Slyšeli jste, proč jsem vás lechy, vladyky, a všechen národ sem svolala. Svobody si vážit neumíte. Poznala jsem to i zkusila. Z vnuknutí bohů jsem oznámila, že již vám nebudu vládnouti, protože ve svém srdci žádáte si vladaře muže. Toužíte po vojvodovi, jenž bude brati vaše syny a vaše dcery ke svým službám a také ze skotu vašeho i koní vezme nejlepší dle libosti. Sloužiti chcete, jak jste nesloužili, a daň dávati po popelici, kuně a plátěнку, až vám bude teskno i hořko.

Než za to nebudete míti té hany, že vám vládne žena. Nechci vás strašiti, říkám opět, co jsem řekla z vnuknutí bohů a co také zjevil mým sestrám duch věští. Volte vojvodu, moudře však a opatrně, neboť snadno je vládce dosadit, ale těžko dosazeného ssaditi. Stojíte-li na své mysli, všechno se vyplní, a žádáte-li si, poradím vám a oznámím jeho jméno i místo!“

„Oznam! Oznam!“

„Porad! Porad!“ zkřikli a volali všichni jako jedněmi ústy.

Zástupy dříve jako zeď klidně stojící a naslouchající, pohnuly se vzrušením a hrnuly se, tlačily ke stolci, jako když před náhlým větrem hrnou se vlny obilným lánem.

V tom Libuše v bělostném rouše, s vínkem kol čela, vstala a vztyčená nad nimi vztáhla ruce proti nim. Na ráz vše stichlo, každý hned stanul hledě na vznešenou kněžnu. Pozdvihši prst ukázala k půlnočním horám a řekla:

„Hle, za oněmi horami v Lemuzích je řeka neveliká, Bělina jménem. Blízko té řeky je dědina, v ní Stadiciů rod. Od té dědiny nedaleko oulehle na dél i na šíř stodvacet kroků, oulehle divná, ležíť uprostřed mezi tolika rolemi a přece k žádnému nenáleží. Tam oře váš vojvoda dvěma strakatými voly. Jeden vůl má hlavu bílou, druhý jest od čela po hřbetě bílý a má zadní nohy bílé. Nyní vezměte sukni a plášť i převlaky, jak se na kníže sluší, jděte a vyříd'te muži vzkázání od národa a ode mne a přiveďte sobě kníže, a mně manžela. Přemysl slově, a jeho pokolení bude panovati v celé této zemi, všem plemenům na věky.“

Když pak ustanovení starostové nejpřednějších rodů, kteří by muži ze Stadici přednesli, na čem zůstal lid a kněžna, promluvila k nim Libuše:

„Cesty hledati nebudete, aniž se ptáti. Můj kuň vás povede; za tím jeti neváhejte. Ten vás dovede a zpátky přivede pravou cestou. Před kterým on člověkem se zastaví a zařehce, ten jest, o kterém jsem mluvila. Tu mně teprv uvěříte, když svého vojvodu na železném stole jisti uzříte.“

Jak Libuše pokynula, vyveden její jízdní kuň. Bělouš byl

širokého krku, s něhož hustě splývala dlouhá hříva. Měl ozdobné sedlo, pod sedlem kosmatou kůži, a široké prsosiny leskly se mu bronzovými kotouči a puklami.

Jak mu na sedlo naložili sukni, plášť a převlaky, vykročil, a vladycké poselstvo vydalo se za ním na cestu.

O Přemyslovi

Bylo za první jeseně, v slunečný, tichý den. Libušin kůň šel bystře, určitým krokem; nikdo z mužů ho nevedl, ni slovem neřídil. Šel jistě tak jako by kráčel ke svému chlévu, až mužové žasli, až víry došlo domnění, tou cestou kůň že po prvé nejde, že kněžna jízdou příšernou často tu jezdila za večerního soumraku a zase než zapěly kury, že se vracela do svého dvora.

Ani krok nevybočil bělouš z cesty. Nic ho nesvedlo s jeho dráhy. Nejednou minuli stádo koní se pasoucích; jich veselý řehot ho vítal a vábil. Než bělouš kráčel dál, ni v pravo ni v levo zraků neobraceje. Když pak v širém poli zasedli pod planou hruškou nebo ve slabém stínu rudokmenné sosny, aby si odpočinuli, kůň kněžnin, tiše postáv, sám první zase vykročil na další cestu.

Tak přešli hory a pláně, až třetího dne ráno se blížili k dědině mezi stráněmi, kraj úzkého dolu, jímž řeka tekla. Když už dojížděli, vběhl jim jakýs chlapec v oustrety. Toho se zeptali pravíce:

„Ej, dobrý chlapečku, to-li jsou Stadici? A je-li v nich muž jménem Přemysl?“

„Jsou, to jsou Stadici,“ řeklo jim pachole. „A tam hle Přemysl v poli voly pohání.“

Spatřili opodál muže vysoké postavy, an v lýčených střevících za pluhem statečně kráčel a pobízel ostnem spřežení strakatých

volů. Jeden z nich měl hlavu bílou, druhý byl od čela po hřbetě bílý a měl zadní nohy též jako sních. I jeli k oráči širokou mezí a když se mu přiblížili, zastavil se kněžnin kůň, pak se v ráz zbočil, vzepjal, radostí řehtaje. A pak se zas na přední spustil, sehnul hlavu před mladým oráčem, jenž zarazil pluh a zastavil voly.

Vladykové vzali s bělouše knížecí roucho: sukni dlouhou, vzácnou kožešinou lemovanou, drahý a krásný plášť i převlaky, přistoupili k Přemyslovi nízko se mu Maníce, pozdravili ho.

„Muži blažený, kníže nám bohy souzený, bud zdráv a vítěj! Pust' voly, roucho změň, na kůň se rač posadit a s námi jeti. Kněžna Libuše a všechen národ Čechův ti vzkazují, abys s námi přijel a přijal vládu obě a tvým potomkům souzenou. Zvolilít jsme tebe a svého soudce, ochránce a knížete.“

Přemysl mlčky poslouchal, mlčky pak zabodl do země otku, kterou měl v ruce, a pustil voly. Jho jim snímaje, pravil: „Jděte, odkud jste přišli.“

Jen to vyřkl, a již se vznesli a zmizeli oba mžikem. Pod dědinou zanikli ve velké skále, jež se jim otevřela a hned zase zavřela, že nebylo po nich ani stopy.

K poslům pak Přemysl takto promluvil:

„Žel, že jste tak ráno přišli. Kdybych byl mohl tuto roli doorati, byla by po všecky časy hojnost chleba. Ale že jste si pospíšili a mně mé dílo přerušili, vězte, že bude v zemi často býвати hlad.“

Zatím jako by země dala suchému ostnu v ráz mízu a život. Počalť lískový prut pučeti jako na jaře v keři, a hned také tři

odnože vyhnal, tři ratolesti, na nichž se zelenalo svěží listí i mladé ořechy.

Poslové žasli, vidouce ten div divoucí. Než Přemysl jich prosil, aby podle něho ke stolu usedli, a zval je na snídani. Obrátilť pluh a vzav z meze lýčenou kabeli, vyložil z ní pecen a sýr na jasnou radlici na slunci se svítící.

„Toť ten železný stůl, o kterém Libuše mluvila!“ Tak si každý z vladyků v duchu připomněl a žasl. Jak s Přemyslem kol pluhu snídali a z jeho džbánu pili, uschly dvě ratolesti na lísce a hned opadly; třetí však rostla kvapem a bujně do výše i na šíř. Z toho až bázeň hosti pojala. Ukazovali si ten div a ptali se Přemysla, čeho to znamená, že dvě z těch haluzí zhynuly a jenom jedna zůstala.

„Toť vám povím,“ Přemysl vece. „Vězte, že z mého pokolení začnou mnozí panovati, ale toliko jediný pán a vladař ostane.“

Pak se ho poslové ptali, proč ne na mezi, ale na železe jí.

„Proto jím na železném stole,“ odvětil zvolený kníže, „abyste věděli, že rod můj bude železný u vládě. Železo však u vážnosti mějte! Jím v čas pokoje rok orejte, v čas zlý se jím proti nepříteli chraňte! Dokud Čechové budou míti takový stůl, nepřátelé své přemohou. Když pak cizozemci ten stůl jim odejmou, Čechové pozbudou své svobody!“

Tak pověděv, vstal a šel s posly do dědiny rozžehnat se se svým rodem nyní tak poctěným a povzneseným. Oděn pak v knížecí roucho s blýsknaným pasem, obut obuví knížecí vsedl na bělouše, jenž pod ním opět vesele zařehtal. Když pak cestou se vladykové Přemysla ptali, proč vzal s sebou kabelu a střevíce z

lipového lýčí, odpověděl:

„Na to jsem je dal vám a dám na věky uschovat, by moji potomci věděli, odkud pošli, aby živi byli v bázni a lidí sobě svěřených netiskli z hrdosti, poněvadž jsme si všichni rovni.“

Když pak cestu dokonali a již již přicházeli k Vyšehradu, vyšla jim Libuše vstříc v stříbrolesklé čelence, se vzácnými korály jantaru a chalcedonu na bílém hrdle. Šla v bělostné říze, krásná a vznešená, a radostné pohnutí zářilo jí z očí, které již z daleka vyhlížely Přemysla na bělouši v čele poselstva. S kněžnou šly její dívky, šli dvořané a nejpřednější ze všech rodů, kteří tu jako všechen valný sněm čekali na poselstvo a nového knížete.

I zaradovali se všichni, jak ho shlédli, sličného, statného muže. Nejvíce mladá kněžna, jež vídala ženicha na Budči. Nyní si podali pravice a blažení vešli do hradu; s nimi všechen národ u velikém veselí, a za jáсотu všech posazen Přemysl na kamenný stolec knížecí. I slavili nového knížete i sňatek jeho s Libuší. Slavili jej v podhradí i na hoře na hradě. Tam dvořané a hosté zasedli ke stolům na veliké síni na prostorném dvoře a hodovali.

Jedli hojná jídla a pili hojně medoviny, pili a pěli nebo naslouchali pěvcům, jak hráli na struny a zpívali staré zpěvy o hrdinách a bojích zašlých dob. Slavili volbu, slavili sňatek za dne, slavili jej dlouho do noci za svitů ohňů a smolnic. A když ohně pohasly, a nad lesy se již zardívalo ranní zoře, ještě zvučel Vyšehrad, ještě zvučelo podhradí hlučným veselím, a ranní vítr nesl jeho ohlas za řeku ke tmavým lesům stopeným v bělavé mlze.

Libušina proroctví

Tak uvedla Libuše Přemysla na knížecí stolec. A když bylo po svatbách, sestoupila s ním do hluboké síně pod zemí, ve skále vylámané, zavřené těžkým poklopem, hrubě okutým. V té kobce svítily se stěny i hrubé stoly podél zdi leskem různého kovu: železa a bronzu, stříbra i zlata, jak tam visely meče, bité pásy, šišaté přilby, kroužkové brně, štíty krásně kované, jak tam ležely náramky, spínadla, prsteny i čelenky ze stříbrného drátu, i šňůry korálů z jantaru, kamene, skla i kovu, kusy ryzího stříbra vedle velkých okřínů plných rýžovaného zlata.

Všechn velký poklad mu ukázala, neb byl teď také jeho. Také jej uvedla do své zahrady, na posvátné místo pod starými stromy, kdež se leskla stříbrná hlava chmurného Peruna. Tam na jaře, za léta sedali sami u vážných hovorech. I v šeru posvátného háje nad Jezerkou často meškali, tam, kde Libuše za svobodna se svými pannami pobývala, kdež se koupávala, kdež jí její dívky krásné vlasy rozčesávaly a líbezné písně jí zpívaly.

Ted tam s manželem zamýšlela řád a právo. Tenkrát Přemysl ustanovil mnohé zákony, jimiž bujný lid v kázeň uvedl a jimiž se pak spravovali jeho potomci za mnohé věky. Tenkrát také Libuše promluvila vnuknutím věštího ducha.

Kdys stanula s Přemyslem a s družinou i staršími lidu na skalném srázu vysoko nad Vltavou. Dlouhé stíny ležely na kvetoucích bujných lukách na dole, kdež hrnul se Botič potok

pod olšemi, javory i klenbou vysokých vrb. Háj na Vlčí bráně byl zalit žlutým už světlem; v něm zlatem zahořely obilné lány na dole pod Vlčí branou i nad dolem po širé výšině na pravém břehu.

Všichni hleděli na krásnou ourodu, na žlutnoucí lány a všichni se divili hojnému požehnání. V tom starý vladyka v družině nahlas si připomněl, jak tu bývalo tenkrát před lety, když tu stanul s posly, jak je vyslal nebožtík vojvoda žehnané paměti, hledat místa k novému hradu.

„Jaká tu byla pustina. Les a les, jako tam!“ a mávl na západ, na lesnaté vrchy za řekou, svítící se na slunci. Ze zářící hladiny její vystupovaly ostrovy divoce zarostlé, spousta jejich stromové a hustého podrostu. Ptáci kroužili hejnem nad nimi a z černých stínů pod stromy u břehu, kde s kmenů a keřů se houpal divoký chmel, hlučel rákosím zmatený křik vodního ptactva.

Všichni na Vyšehradské skále upřeli zraky tam, kam starý vladyka ukázal: přes ostrovy, za řeku, na širé lesy, jež se táhly od břehů vzhůru po stráních, Petřínem, Strahovem i po všem podlouhlém vrchu při něm a všude v těch stranách.

Již v modravé šero se halily staré ty hvozdy. Nad jejich hřbet vystupoval v dáli rovný sloup světlého dýmu, prorážený sluncem; jistě nějaký lovec zažehl si oheň v těch lesních hlubinách.

„Než padnou ty hvozdy tu!“ mýnil stařec. „Odtud nás ještě dlouho budou navštěvovati hladoví vlci. A což lesy dále za Strahovem, Slachov i Malejov a všecky tam po širu daleku. Nežli se vypraží – Nedomluvil. Nikdo ho již neposlouchal. Ale nikdo také ani nehlesl. Každý stál nehnuté, boje se, aby ani šlápnutím

nerušil, a hleděl na mladou kněžnu, stojící v jejich čele. Líce se jí zjasnilo u svatém, náhlém nadšení, kterým i zraky jí zplály. Posvátný strach zavanul družinou a dotkl se srdce všech.

Libuše u vytržení, jako by manžela, družiny nebylo, vztáhla ruce k modravým stráním za řekou a hledíc na les táhlého vrchu, mluvila prorockým duchem:

„Město vidím veliké, jehož sláva hvězd se bude dotýkat.

Tam v lese je místo, třicet honů odtud vzdálí, Vltava řeka je obíhá.

To na půlnoc ohrazuje potok Brusnice hlubokým ouvalem, na polední pak straně skalnatá hora vedle lesa Strahova.

Tam když přijdete, najdete člověka prostřed lesa, an tesá práh domu.

I nazvete hrad, jež stavíte, Prahou. A jakož knížata, vojvodové proti prahu klanějí hlavu, tak budou se klaněti i proti městu mému.

Budeť mu čest a chvála a bude slovutno světu.“

Umlkla. Byla by více mluvila; náhle však pohasl žár nadšení, neb věští duch od ní odstoupil.

I hned šli za řeku na vrch do starého lesa a nalezše tam muže při díle, jak Libuše viděla a řekla, jali se na tom místě stavěti hrad. Stavěli, vystavěli, pevně jej ohradili, nejvíce na západ k Strahovu lesu, neb tu byl hrad nejpřístupnějším. Příkop hluboký a val vysoký tam sdělali, na vale hradbu roubenou, v ní i nad branou vysoké sruby. Do jejich stěn natloukli dřevěných hřebů a pak je hlínou promíšenou slámou ohodili. Tak sruby lepence

udělali, aby byly jistější proti ohni a proti zápalným střelám.

I byl hrad Praha řečený velice pevný a panoval pak vedle Vyšehradu celé České zemi.

* * *

Stalo se, že přišli na Vyšehrad vladykové některých rodů a mnozí starší, věhlasní po všem plemeni a promluvili k Přemyslovi:

„Kněže, všeho máme dost' i hojno, i stád i obilí, i ryb a zvěře. Jedině kovů se nám nedostává. To, čeho sami ze země dobudeme, nestačí, ostatek pak draze platíme hostem kožemi, medem a koňmi. Tys moudrý, porad a promluv s kněžnou, aby nám oznámila svými věštbami, v kterých tajných místech kovové stříbra neb zlata a jiné rudy byli by uloženi.“

Když Přemysl jejich žádost uslyšel, řekl jim, aby se odebrali do svých dědin, patnáctého však dne aby tu na hradě zase byli, pak že uslyší. Když v určitou dobu přišli, uzřeli Přemysla, an sedí na svém stolci, a Libuše vedle něho sedící na dřevěné stoličce, jež byla jejím znamením znamenána.

„Slyšte, stateční vladykové a mužové české země!“ promluvil Přemysl. „Slyšte slova své mateře; ta vás i vaše potomky těmi slovy obohatí.“

I vzhledli všichni k velebné kněžně, jež vzbuzena věštím duchem vstala a šla nádvořím a dál v kraj hradby. Sel Přemysl vedle ní, a šly vladykové a její dívky opodál za ní, až stanula na skále vysoko nad řekou Vltavou a tu promluvila:

Co ukrývá se v skále, v země hloubi,

mým hlasem zjeví bohů hlas.

V tom se obrátila k západu slunce, vztáhla ruce i řekla:

Vrch vidím Březový, v něm žily stříbra.

Kdo hledá, najde bohatství.

I soused od výpadu, zván i nezván,

chtít bude kov, v němž vláda je.

Vy chraňte se, ať z darů vaší země

vám pouto sluhů neskuje.

Pak, obrátivši se na levou stranu proti poledni, promluvila:

Vrch vidím Jílový, je zlata plný.

V tom síla je i divá moc.

Však síla povadne, vás mdloba schválí,

jak pohasne vám lásky svatý žár.

Opět obrátivši se na levou stranu, k východu slunce, takto věštila:

Tam hora tříhřbetná, v svém kryje lůně

pro věky stříbra poklady.

Že trojí hřbet však hoře, třikrát sejde

jí kov a třikrát vzejde zas.

Cizince bude lákat jako lípa,

když v kvetu vábí roje včel.

Jich trubci nezmohou, jen včelí práce,

jíž zlato roste ze stříbra.

Jak dopověděla, obrátila se zase k levé straně na půlnoc a řekla:

Vrch vidím Krupnatý a v jeho hloubi

olova, cínu kalný lesk.

*Však při mecích je, a tu strážte mějte
vždy bedlivé na každý krok.*

*Kde jenom na píd' sami povolíte,
tam ztratíte vždy celý lán.*

Když ukázala tajná do té chvíle ložiska kovů, obrátila se k vladýkům a starším, naslouchajícím mlčky a dychtivě, a takto je oslovila:

*Lesk sedmi kovu v půdě valí sviti
a klasu platem žírný lán.*

*Váš rod tu bude žíti věky věků,
a silen bude, požehnán,*

*když svatou jemu bude otců země
jich krví, práci, hlabolem,*

*když cizím neskloněn, mrav starý uctí
a bratrem bude bratřím svým!*

Často sestupovala Libuše se svého sídla dolů na patu Vyšehradské skály, do své osamělé lázně, tam, kde Vltava vymlela nejhlubší tůň. Tam kdysi, když na prahu lázně patřila v proudění vody, v tajemné její hlubiny, prozřela v budoucnost, jak ji v ten okamžik nadchl věští duch.

Šly proudy a plynuly, a s nimi se míhalo šerým jich lůnem vidění za viděním. S proudem připlynula, s proudem odplynula, čím dále tím chmurnější, tím smutnější, až trnula mysl, až bolelo srdce.

Bledá, chvějíc se, chýlila Libuše hlavu nad řekou a zděšeným

hlasem stíhala vod hrozná zjevení

S úžasem, s bázní patřily dívky na svou kněžnu, jež v bolestném vzrušení hledíc do řeky zalkala, a teskně pak promluvila hlasem zamženým žalem:

„Vidím zář požárů, temnem vod plameny šlehají. V nich dědiny, hrady, veliké stavby; a vše hyne, ach hyne!

A v požáru září krvavý boj – krvavé boje. A boje! Ssinalá těla, ran plná, krve. Bratr zabíjí bratra, a cizí šlape jim v týl! Vidím všech bídu, ponížení, pokutu zlou.“

Tu jí dvě panny podaly zlatou kolébku jejího prvorozence. Svit útěchy vyjasnil Libuši zrak i líce. Políbila kolébku, pak ji potopila v bezedné hlubině a skloněna nad vodou, mluvila pohnutým hlasem:

„Hluboko na dně spočívej kolébko mého syna, až čas tě opět povolá.

Nebudeš na věky v temných hlubinách, nebudeš nad vlastní noc bez konce. Vzejde zas jasný den, vzejde zas blaho mému národu.

Očištěn útrapou, silen láskou a prací vztyčí se v síle, spím své tužby a dojde zas slávy.

Tehda zas ze tmy vod vysvítíš, na světlo vyplyneš a vlasti spása, před věky souzená, spočine na tobě, jsouc ještě dítětem
—“

* * *

Míjela léta, a když nastal souzený čas, Kazi, jež často vracela nemocným život žehnáním kouzlem, sama podlehla smrti. Kazi na památku nanесли obyvatelé země mohylu velice vysokou

poblíže jejího hradu na břehu Mže vedle cesty, kudy se chodilo do krajin župy Bechyňské přes horu Osek.

Pak se Mořenin prst dotekl čela pobožné Tety; vydechla duši. Po veškeré krajině Tetínské pro ni ruchlili, neb byla všem jako máti. Popel její pochován na hoře Pohledu na západ slunce poblíže jejího posvátného místa u starých dubů, pod nimiž se klanívala bohům a přinášela oběti. Tu také pálili po její smrti nesmírný oheň, po devět dní ho pálili a obětovali v něm bohům. K Tetinu pak rovu navalili veliký kámen. Tak osaměla Libuše, přečkavši své sestry. Až pak také její dnové se naplnili. Z vnuknutí bohů věděla, ve se blíží konec jejího života. I myslíc na dalekou pouť u věčnost, do ráje za otcem a sestrami, požádala Přemysla, aby svolal lechy, starosty rodů, neboť chtěla k nim ještě jednou promluvit.

Když se sešli na Vyšehrad, dala Libuše zažehnouti bohům oběť a pak vstoupila s Přemyslem mezi lechy a vладыky shromážděné na širém nádvoří, kněžna všem velebná, s posvátným klidem na bledém líci; její zrak už hleděl u věčnost.

Všem tu oznámila, že její osud se naplňuje, že je tu naposled vidí, naposled k nim mluví. Všech pak prosila, aby zachovali Přemyslu, knížeti svému, i pak jejímu synu víru a poslušensství. Kde kdo kolem, v pohnutí naslouchal, a teskno padlo na všechny, a slze pak i bradatým mužům zkalily zrak, když Libuše svého manžela prosila, aby měl pro ně vždy shovění a když pak ruce vztáhla a všem žehnala.

Vrátivši se do své jizby, položila se na zemi, mater všech,

a umřela. I plakali pro ni manžel její a syn, plakaly děvy a lidé všichni pláčem velikým, a nesli a spálili její tělo, a popel pochovali, učinivše nad hrobem velikou tryznu.

Kde ten hrob vykopán, nikdo najisto neví. Staří dí, že na jejím hrádku v Libušině, a také je stará zvěst, že na hradě Libickém, opodál tajemného chlumu Oškobrhu, plného vzácných bylin a koření.

* * *

Libušin poklad zůstal i po její smrti ve skalné skrýši tak, jak ho manželův svému ukázala. Nedotekli se ho Přemysl, věda, nač je. A tak leží poklad po dnes hluboko ve Vyšehradské skále, z níž zasvítí, až bude největší bída a drahota. A jak se otevře, objeví, bude zas všeho hojnost a všeliká nouze přestane.

* * *

Zlatá kolébka Libušina spočívala dlouho, dlouho na dně Vltavy pod Vyšehradskou skalou. Sel času proud a plynul, a s ním utrpení za utrpením se neslo na českou zemi. Hynuly dědiny, hynuly kraje. V požárech lehaly vesnice i výstavná města. Boj za bojem krví zaléval rodnou zemi. Bratr ničil bratra, nejvíce v Libušině rodě, a cizozemec jim šlápl v týl.

Ale nebyla noc bez konce.

Zlatá kolébka pod Vyšehradskou skalou se vynořila z temných vod, zasvítila ryzím kovem na bílé dni, a v ní spočinula vlasti spása, jsouc ještě dítětem: synáček poslední ratolístky Přemyslova kmene.

A zlatá kolébka rostla s dítětem, až vyrostla ve zlaté lože,

jak vyrostlo její děcko v muže, jenž se stal otcem vlasti. Na posvátném Karlštejně měl to čarovné lože, na němž unaven prací a péčí vladařskou ve chvílích oddechu odpočíval. Když pak zemřel, nesneslo zlaté lože žádného jiného a zmizelo.

Zapadlo zase kolébkou tam, odkud se vynořilo, do temné tůně, hluboko pod Vyšehradskou skálu, a čeká tam, čeká.

Dívčí válka

I

Když Libuše odešla do návi, viděly dívky z její družiny, že nejsou již u takové vážnosti, jakou mívaly za živobytí své paní. Těžko to nesly, hořce vzpomínaly těch dob, kdy jejich kněžna samojediná vládla zemi i mužům všem, a hněv se jim rozjitřil, když ne jeden z mužů řekl jim s úsměškem:

„Panovaly jste, klaněli jsme se vám, a hle, teď jste jako bludné ovce!“

Až tajený hněv jako prudký plamen vyšlehl. Z touhy po vládě i pomstě chopily se dívky meče a luku a neměříce sil, začaly tuhý boj proti všem mužům. Vše vedla Vlasta, někdy nejpřednější v družině Libušině. Ta první k boji vyzvala, k boji první se zbraně chopila, všechny pak sdružila a ke stavbě pevného hradu přiměla.

Ten hrad si zbudovaly za své útočiště za řekou Vltavou na vrchu o něco výše nežli na protějším břehu Vyšehrad.

Dívky poslouchaly ve všem Vlasty jako své kněžny a velitelky. Na její radu a příkaz mnohé se také rozešly do všech krajín vyzvat žen a dívek, aby nechaly všeho a přichvátaly na Děvín, jak se nazýval nový hrad, bojovat proti mužům, aby ženy vládly zemí, muži pak aby jen sloužili a rádla se drželi.

Vyzvání Vlastino nebylo prázdným hlasem, její vítr zavane,

ale jako jiskra zažehlo srdce přemnohých. Jako když holubice ze svých kotců vyletí, tak chvátaly ženy a dívky od svých mužů, otců, bratrů a všechny na Děvín hrad, že se jimi pak hemžily jeho síně jizby, volné nádvoří i vysoké valy.

Muži opodál, od Vyšehradu nečinně je pozorovali měli z toho veselí a posměch, jak se dívky cvičí ve bráni a jezdí na koních. I staří a zkušenější hleděli na ně pohrdavě, a když před knížetem Přemyslem byla ženách ve zbrani řeč, mluvili o nich potupně, a chystali se s posměchem zkusit ženského udatenství.

Všichni kolem knížete se smáli, toť že bude honba, en Přemysl byl zasmušilý a starostně řekl:

„Slyšte, proč se s vámi nesměju. Také byste se nesmáli, kdybyste měli vidění, jaké jsem viděl dnes ve snách.“

Chtěje jich varovati, pověděl, co viděl: „Noc byla, v povětří plno hustého, čpavého dýmu; v září požáru viděl jsem dívku v přilbě. Zpod přilby jí vlály dlouhé vlasy, v jedné ruce měla meč v druhé číši. Na zemi leželi v prachu a v krvi zabití muži. Ta dívka běhala jako vzteklá, šlapala po mrtvých, pak nabrala do číše krve a lokala ji jako šelma v zuřivé dychtivosti. Aj, slyšte, mužové, bohů las a znamenejte jejich znamení. Tím viděním vás varuji, slyšte mou řeč a lehko jí nevažte!“

II

Zatím se dívky na Děvíně připravovaly na boj proti mužům. Hlas krve udusily a bez srdce, tvrdě ohlásily i bratrům i otcům:

„Již vám nejsme ničím a nebudeme. Každý měj péči o sebe!“

Samy si pak slíbily vespolek víru a zapřísáhly se slibem velkým a zaklely se, ať budou pohubený svými vlastními meči, jestliže povolí nebo dopustí-li se zrady. Tak přísahaly na Děvině své velitelce Vlastě, jež určila každé místo i úkol.

Nejmoudřejší si nechala v radě, opatrným hrad poručila, nejodvážlivější do pole chystala, aby na koních bojovaly a muže byly jako psy. Ty pak, které byly urostlé postavy, krásného líčka a půvabného pohledu, vybrala, aby lákaly muže a krásou a líbezností je zničily. Chtělat' je hubiti mocí a všelikou lstí.

Muži však zůstali v bludu a nedbali rady Přemysla knížete. Jako na nějaké veselí hrnuli se k Děvinu. Každý si myslel, že, jak se ukážou, jak mečem zablýsknou, dívky se leknou a prchnou, jako když na kočky zachřestí měchýřem s hrachem.

Ale div divoucí! Dívky sice na hradbách nezůstaly, ale neprchly. Přímo z brány vyrazily a Vlasta je před hradem ihned šikovala do boje. Sedíc na vraném koni, v kroužkové brni, s přílbou na hlavě, s oštěpem v ruce, mluvila ohnivě k dívčímu voji, aby se nelekaly, aby statečně bojovaly.

„Dáme-li se přemoci,“ volala, „teprve se nám mužové vysmějí. Za robotné budete, a hůř, za otrokyně líp je třeba zahynouti, nežli se jim dáti na milost, protože na ně! Nežijte nikoho, bijte každého, každého, ať je kdokoliv, ať bratr, ať otec!“ Jen dořekla a již potrhla uzdou a pobídla koně cval. Vzkřikla, mávala oštěpem a divý křik letěl a ní. Šik bojovných dívek se hnál za ní dychtě po oji, a v čele všech, hned za Vlastou: Mlada,

Svatava, Hodka, Radka i Častava.

Šípy bojovnic zasypaly muže jak náhlá chumelené. A již nebylo jim do smíchu. Okrvavěli, padali ne po různu, ale řadami, a nežli se vzpamatovali, razily mezi ně bojovnice na koních, a bodaly je a sekaly do jich zmateného houfu.

Boj netrval dlouho. Tři sta mužů krvácejících polehlo na zemi. Ostatní se dali na útěk. Hustý, černý es opodál byl jejich spásou a záštitou. Bez něho byli y všichni zahynuli.

Děvín i všecko okolí ozývalo se radostným hlaholem dívek. Jásaly nad vítězstvím, jež jejich bojovost rozpálilo ještě víc a jež jim přivedlo sílu nových družek. Rozlétlat' se o něm pověst po vší zemi a rozbila i ty ženy, které ještě váhaly. Zle bylo po krajinách. Nejednen muž nalezen ráno zabit nebo zbodán noži, a tak mnozí, když nebyli jisti životem, odcházeli na noc z domu a nocovali po hustých hájích.

A zle bylo také s muži v okolí Děvína. Nemohliť nikterak k hradu přilnouti, nemohli ho dobytí ani mocí ani lstí. Nebyloť na hradě ani jediného muže, a z dívek žádná se nestala proradnou. Za to měly dívky na Vyšehradě své družky, které s nimi zjevně nebyly, ale podtají o všem podávaly zprávy, co mužové hodlají a chystají, kam půjdou, kde by je mohly vyčíhati, kde přepadnouti.

Tak trval boj dlouhý čas, zjevně v poli i tajně lstí. Tak přilákala jedna ze sličných důvěřivého mládence, aby ji přišel osvobodit, až půjde s desíti družkami cestou za Děvínem. I přišel a čekal v osamělém místě, jak umluveno, se svými druhy. Přišla také dívka, na niž čekal, a s ní devět družek. A v ten okamžik vyrazil

ze zálohy houf jiných, a ty zabily mládence i jeho družinu.

Lstí zhynul také mladý muž, jenž uvěřil spanilé dívce z družiny Vlastiny, slíbivší, že mu zradí Děvín. Po úmluvě pustila ho tajně za noci do hradu, jej i jeho četnou družinu. Ale ani on ani žádný z průvodčích se již z Děvína nevrátil.

Lest' také zhubila mladého vladyku, statného Ctirada, jehož Vlasta nejvíce nenáviděla, neboť v potyčkách a v bojích zhubil jí mečem nejvíce bojovnic

III

Jednou za letního dne jel Ctirad s několika muži své čeledi polem, míře z dědiny svého rodu ku Pražskému hradu. Mladý vladyka i průvodčí měli meče u pasu, luky a srstnaté touly přes plece. Nejednen z nich i oštěp třímal. Nebyloť radno v ten čas, kdy dívky ze záloh přepadaly, dáti se polem sám a beze zbraně.

Slunce pražilo, bylo dusno. Ani klas, ani list se nezachvěl po lánech obilí a konopí. Ani v lese, do kterého Ctirad zajel, jak ho cesta vedla, nebylo volněji. Stín starých stromů i tmavých skal, jež strměly nad hlubokým ouvalem, jako by nechladil. Vítr nezavál, ani haluzka se nehnula, a potok v houšti pod skalami se plížil beze zvuku. Vše ztichlo, voda, strom i pták; jen lidský hlas se pojednou ozval mrtvým tichem: nářek, žalostné volám.

Ctirad se zastavil, a všichni naslouchali v úžasu. Nářek zněl opodál za skalou; pak náhle zmlkl. V ten okamžik vznesl se nad Ctiradem havran a poletuje nad ním, zakrákoral svým

chraptivým hlasem. Ani vladyka, aniž kdo z jeho družiny, povšimli si černého ptáka, varovného znamení. Za lidským hlasem se dali. Jak skálu objeli, bezděky zarazili koně. Na div bylo, co spatřili.

U skály, zlatou diviznou prokvétající, zarostlé při spodu ostružinou a malinčím, kde bělal se květ, i rděl se již plod, zelenala se mýtinka v proudu světla, plna metlice i zardělé vrbice. Starý dub stál na kraji poblíže té skály a pod dubem ležela dívka, provazem ke kmeni tuho přivázaná. Zamlkla, zmožená voláním, žalem, a hlavu měla pochýlenu. Vlasy z pola rozpuštěné splývaly jí k ramenům, přes něž jí visel na řemeni lovecký roh. Ale jak dusot koní jí o sluch zavadil, pozvedla hlavu a již zase volala, úpěnlivě mužů prosila, aby ji odvázali, uvolnili, aby se nad ní smílovali.

Ctirad, dojat prosbou i hlasem spanilé dívky, zapomněl na všecku opatrnost, a ostatní také. Hbitě skočil s koně a vytasiv meč, přerezal, přesekal provazy a uvolnil dívku. Netušil, že Vlastě včera donesena zpráva proradnou ženou, že dnes tudy pojede na Pražský hrad, a že Vlasta schystala vše, aby se nemohl navrátit, a že jí v tom slouží i ta spanilá dívka. Pout zbavená děkovala vroucně Ctiradovi a pověděla, že se jmenuje Šárka, že je z Okořína, vladykova dcera, že ji dívky z Děvína přepadly v háji, a že ji spoutaly a vlekly na ten hrad, aby ji přivedly ke své zlobě, že s ní až sem dojely, v tom že se ozval z daleka dusot kom.

„Pustily mne, nechaly, ale tak uvázaly, že jsem se nemohla hnouti. A jako na posměch, viz, zavěsily mně ten roh, abych si,

spoutaná, o pomoc zatroubila, a tu, hle, nádobu medoviny, abych žíznic, ještě více se soužila žízní“

Ukázala na velkou láhev s medovinou, v trávě jí u nohou. A již se zase rozplakala, úzkostlivě prosila, aby jí tu vladyka nenechával, když ji osvobodil, aby ji vzal k otci, prve nežli by se zase ty zběsilé ženy a panny vrátily.

Ctirad usednuv vedle ní, těšil ji, že tak učiní, a podal jí láhev, aby se posílila po tom strachu a utrpení Pila a dala také piti jemu. Zatím jeho druhové sesedli s koní, uvázali je opodál, sami pak ulehli u nich ve stínu, aby se schladili. Byl polední čas. Pronikavá vůně sosen i mateřídoušky a květin z paseky vanula s horkým dechem tetelícího se vzduchu. Nic se nehnulo, sotva že se motýl mihl ozářenou mýtinou. Mužům z čeledi svírala se víčka, spánek na ně šel.

Jejich vladyka však čile naslouchal řeči spanilé Šárky, lahodnému její hlasu a napil se chutě, jak mu zas podala medoviny. I roh prohlížel, jejíž sňala s hrdla, a když mínila, kdož ví, jaký má zvuk, přitiskl ho ke rtům a zatroubil z plných plic.

Roh vzezvučel a hlaholil jasně do mrtvého ticha. Ve skalách, hvozdem se rozléhal jeho hlas, slábl a zanikal až vyzněl dalekou ozvěnou v hlubině lesní.

V ráz jako by probudil bouři. Strhlť se náhle divoký pokřik, opodál do kola, i v zadu, za stromy, v křovinách, za šera hvozdů. Jako divoký roj hnal se k mýtině houf ozbrojených dívek. Nežli se Ctirada čeleď vzchopila, nežli přiskočili ke koním a vytrhli meče, již se na ně bojovnice sesypaly a bily je, a bodaly do nich.

Ctirad chtěl k druhům. Nežli však sebral v trávě svůj meč, shlukly se dívky a ženy kolem něho, a nežli se zbraní mohl po nich rozehnati, padl povalen na zemi. A tu ho svázaly. I ležel v poutech tam, kde před chvílí z nich vyprostil Vlastinu důvěrnici. Marně zuřil, marně jí klel a běsy na ni volal, aby ji ztrestali za ten zlý ouskok. Šárka se jen smála; smály se všechny a v divé radosti vedly na Děvín statného zajatce, jenž přivázan musel kráčet vedle Šárčina koně. Druhové jeho zůstali na pasece, v zdupané trávě, zalité krvi.

Leželi na slunci, zbodaní, mrtví; roje much sedaly na ně, a s výše nad nimi se ozýval havran, jehož prve nedbali, a krákavě svolával druhy na hojnou pastvu.

Tak zhynula Ctiradova čeleď, tak ve zkázu upadl jejich vladyka. A skalné, divoké oudolí, kde se tak stalo, podnes se nazývá po té, jež byla všech zhoubou.

IV

Stráže i zvědové přinesli nazejtří děsivou novinu na Vyšehrad, že opodál Děvína trčí na trámu kolo a do kola že vpleteno tělo Ctirada vladyky, že ho dívky tak umučily.

Zpráva ta se rozlétna po všem okolí, po všech krajinách. A se všech stran přichvátali muži ve zbroji na Vyšehrad rozhořčení, rozlícení tou dívčí zlobou, a žádali Přemysla, aby je vedl, že se musí pomstíti, že ho budou již ve všem poslušní. Mnozí však se ani jeho rozkazů nedočkali a sami, houfem hnali k Děvíni a bili

tu dívky na cestách. Mnohé také zajali a odvedli na Vyšehrad.

Vlasta se rozlítla jako medvědice a zpupná, jista již vítězstvím, vedla všechny své dívky k Vyšehradu, aby se ho zmocnila a všechny muže na něm zbily. Nežli však ke hradbám dorazily, již se jim vstříc hnali mužové v plném šiku, lačni krvavé pomsty.

I utkali se krutým bojem. Vlasta na koni vyrazila v čele svých mezi nepřátele. Zuřivost ji hnala, a také ukazovala družkám cestu. Myslílať, že jsou v plném houfu za ní. Dívky však jí nestačily; nemohly tak ku předu proniknouti, a Vlasta pozdě poznala, že zapadla mezi muže sama, v nejprudší vřavu. Husto kolem mužů, a v divém jich chumlu, v kruté jich tísní nemohla se ani mečem ohnati. Sevřeli ji, s koně strhli, na nože ji rozebrali.

Tak zahynula.

Ostatní také marně zápasily. A když viděly, že velitelku strhli, padl na ně náhlý strach, a ty, před nimiž se mužové jindy strachovali, daly se na útěk. Na divý zmatený útěk k Děvínu, kdež spásu hledaly.

Mnoho jich zůstalo na bojišti, mnoho jich cestou, na útěku padlo, a také ty, které se k Děvínu dostaly, neušly zkáze.

S nimi zároveň se tam mužové prodrali, s nimi zároveň na most a pak do hradu skočili. Tu byla veta, konec ženské síle a udatnosti! Již meče zahazovaly, již lkaly zase po žensku, již zase bratry a příbuzné poznávaly, před ně na kolena padaly, sepjatýma rukama žalostivě i úlisně prosily...

Ale mužové mstili Ctirada a všechny padlé nebo lstí zahubené

druhy. Mstili je krutě, ani jedné z bojovnic neušetřili. Krásná těla na smrt' dali a s oken, s vysokých valů je metali. A když všečen ten ženský sbor shladili, spálili jejich Děvín na prach a rozmetali.

O Křesomyslu a Horymírovi

I

Když byl již Přemysl vysoko v letech, usnul snem smrti a duše jeho odešla k otcům.

Po něm Nezamysl vládu zdědil.

Ten když se odebral na cestu všech lidí, dosedl Mnata na vojenský stolec.

A když pak i jeho dni se naplnily, ujal se vlády Vojen. Po jeho smrti Vnislav panoval, a ten když oči na věky zavřel, prohlášen za vojvodu Křesomysl, a to u posvátné Jezerky; vykonána zápalná oběť, z lechů nejpřednější vstavil čepici někdy Přemyslovu Křesomyslovi na hlavu, a všichni kolem radostně volali:

„Křesomysl hospodin náš! I on nás bude blahoslavíti.“

Všichni ho pozdravili, poklonili se mu a pak vyprovodili v hlučném průvodu na Vyšehrad. Tam byl slavně dosazen na stolec, s něhož kdysi vládla jeho pramáti i jeho rodu zakladatel.

Za Křesomyslova panování hleděli si lidé více hor nežli orání a stád. Přemnozí se vydali na hledání kovů v hlubinách země; i při potocích vybírali z písku zlato, jehož všude dost nalézali. Zvláště na poledni země. Sám vojvoda dbal nejvíce věšteb své pramateře. Mnoho kovkopů poslal na Jílový a Březový vrch, jenž

nad jiné vydával mnoho stříbra.

Se všech stran hrnuli se tam lidé dobývat rud; každý chtěl kvapně zbohatnouti. A doma nechali všeho. Úhorů nikdo nevzdělával, role hynula, ladem zůstávala, a svízel i metlice bujely tam, kde jindy husté obilí zráló a zvučelo křepelčím hlasem.

Lidé bohatli kovem, ale chlebem hynuli. Při dolech nastal nedostatek, a rýžovníci a kovkopové posílali kupovat chleba do pražského kraje. Mnozí vladykové a starostové rodů to těžce nesli, bránili tomu a toužili, že v dolech je zhouba polí, že pro drahý kov trhají se čeledi rodů a hyne starý řád a kázeň. Někteří se odebrali až k vojvodovi na Vyšehrad; v jich čele Horymír, vladyka Neumětelský. I žádali Křesomysla, napomínali ho, aby sobě více chleba nežli stříbra vážil, aby ten podzemný lid dal raději rozehnati. Kníže však oslněn leskem vzácného kovu nedbal jich řečí a vladykové odešli s nepořízenou, nespokojení, rozmrzelí.

Než i horníci se popudili, že proti nim, na jejich zkázu bylo tak mluveno a jednáno. Sběhli se při dolech mezi svými boudami a chatami. Jako ve vosím popuzeném hnízdě tam bylo, když posel ohlašoval, jak vladykové na Vyšehradě jednali, co radili, zvláště pak Horymír Neumětelský.

Bouřili, křičeli, pomstou hrozili, a nejhorší Horymírovi. Krev jeho chtěli, a hned, bez odkladů. Jiní v divokém posměchu křičeli, že když má strach o chléb, ať se ho nají do syta, ať mu ho nacpou do úst, až se jím udáví.

To se zalíbilo. Jako divoká smečka za jelenem hnali se k

dědině Neumětělům.

Podzimním šerem hrnul se houf kovkopů polem i ladami, jež se černala v kvapném soumraku.

Noc byla, když shlédli Neumětely, slaměné střechy chat, černající se mezi stromy, vysoké stohy u stodol, hrádek dědiny v kulatém náspu. Tu ztišili krok, a zamlknuvše, plížili se jako lstivá, úkladná šelma k ohradě. Ale dříve, před nimi, vběhl tam dobrý člověk oznámit, co se děje a chystá. Jen vzbudil vladyku, a již zabouřil ze tmy divoký křik. Na obranu nebylo času. Houf kovkopů hnál se již k hrádku, a pustý ryk jeho blížil se letem. Nezbyvalo nic než prchnouti.

Skokem byl Horymír v stáji, kdež stál jeho nejmilejší kůň Šemík. Okamžikem ho vyvedl, osedlal, a již, promluviv naň tiché slovo, vyrazil branou ven do polí. Shlédli ho; křičeli, hnali se za ním, Slyšel i dusot kom. Pobídl Šemíka a věrný kůň pustil se v divější cval, až hřívá mu vlála, až z pod kopyt stříkala hlína a písek, a jiskry jen sršely do tmy.

Za jezdce vlála bělavá halena jako křídlo a chvíli vedla pronásledovníky. Ale jen chvíli. Nestačil Šemíkovi, jenž pádě mocnými skoky, zanikl ve tmách podzimní noci. Až na pokraji lesa, v černém vřesovišti, ho zastavil jeho výborný jezdec.

Byli zachráněni. Ale jak vladyka zpět pohlédl, chytla ho zlost i lítost. Požár viděl; jeho dědina hořela. Rudá záplava rozlévala se po temném nebi, rděla se víc a více a šířila se valem.

„Všechno tam shoří!“ pomýšlel roztrpčený Horymír. „Stavení, humna plná obilí, stohy, všechna ouroda, všechna naše práce.“

A zahroziv v ty strany k požáru zaťatou pravicí, přísahal:

„Ať zčernám jako uhl, ať mne rozsekají mým vlastním mečem, jestliže to nepomstím, jestliže jim všechno nesplatím! A víc a hůř!“

II

Neumětelská dědina byla zničena.

Co neshltl oheň, to horníci odvedli a odvezli. S bohatou kořistí se vrátili: dobytek vzali, na uloupených vozích s uloupenými koňmi odvezli z Horymírových stohů a v divé radosti cestou i doma pokřikovali:

„Když se bál hladu, ať jej má!“

Tak jásavě hlučeli. Ticho však a pusto bylo ve vyžehnuté dědině. Spáleniště dlouho dýmajíc doutnalo, a podzimní vítr roznášel jeho čpavý zápach...

Nežli minuly dva dni, shromáždil Horymír všechny muže svého rodu, k nimž se přidali mnozí jiní, samí dobří sousedé, rozhořčení násilím horníků.

Když se stmívalo, vytrhli všichni dobře ozbrojení a v čele všech Horymír na věrném, bílém Šemíku.

U Březových dolů netušil nikdo nic zlého. Horníci na jisto mysli, že uprchlý Horymír bloudí krajem, a že jsa bez pomoci, ničeho se již neodváží. Spokojeni, bezpečně ulehli, ani o strážce se nestarali. Až pozdě v noci vzbudil je dusivý dým a náhlá, oslňující zář, rudě vzplanuvší. Střechy jim hořely nad hlavou.

Jako zmatení vyrazili ven, nebo vynášeli majetek a náčiní, sháněli děti.

V tom se na ně obořili Horymírovi lidé a sekali do nich meči a bodali oštěpy. Vladyka sám na Šemíku se míhal s mečem v ruce mezi boudami, a již opět na dolech u jam křičel na své, aby kazili, hubili vše.

Jako noční příšery kmitala se tam rozzuřená jeho čeleď, bořila boudy a stroje, zavalovala jámy hrubými balvany, maříc vše, co vykonala tu lopotná práce horníků.

Nežli se rozednilo, byl nepřítel ten tam. Zanikl v ranním mlhavém šeru. U Neumětel se Horymírův houf rozešel. Vladyka sám však pospíchal dále. Šemík, čarovnou silou svěží, nesl ho bystře zrovna větrným letem k vojvodovu sídlu, a když slunce vzešlo, dojel Horymír sám neunaven na neúnavném bělouši před Vyšehradskou bránu.

Druhého dne došly na knížecí hrad zprávy o tom, co se u Březové hory stalo. Přichvátať mnoho horníků na Vyšehrad; všichni jedním hlasem vypovídali o hrůzách oné strašlivé noci a všichni rozhořčeně vinili Horymíra z tohoto zločinu.

Ten však zapřel a dovolával se toho, že již na úsvitě po té noci byl na Vyšehradě. Než Křesomysl, žalostiv jsa pro stříbrné doly, dal Horymíra uvrhnouti do vězení. Odtud ho vyvedli teprve, až když se shro máždili kmeti a vladykové, jež svolal voj voda k soudu.

I stál Horymír sám jediný před soudem a proti němu houf rozlícených kovkopů, žádajících úsilně, aby byl za živa upálen.

Jim kníže přál, jemu vladykové. Prosili za něj, aby při hrdle byl zůstaven. Hlas horníků však více vážil, proto odsoudil kníže Horymíra hrdla.

Než tolik přece učinil vladykům po vůli, že zmírnil trest smrti; neměť Horymír za živa sejiti ohněm, nýbrž měl býti popraven vlastním mečem.

Když tak ustanoveno, promluvil Horymír ke knížeti:

„Ctný kníže, tvým soudem jsem odsouzen; a poněvadž mně živu býti nelze, toliko za to prosím, popřej mi toho dřív než umru, ať na svůj milý kůň vsednu a maličkou chvíli se na něm projedu. Po tom učin se mnou cožkoliv chceš!“

„Jed si,“ povolil kníže, „ale Šemík bez křídel ti nepomůže!“ Zasmál se a poručil, aby zavřeli brány.

Horymír však nedbaje Křesomyslova posměšku, chvátal potěšen do stáje ke svému Šemíku. Skočil k němu, objal jeho šíji, přitiskl svou tvář k jeho hlavě, hladil ho, mluvil k němu tichým hlasem, a Šemík zařetav, radostně hrabal přední nohou, až dlahy duněly.

Pak všichni, kníže s kmety a vladykami na výstupku, i kovkopové, strážci i lid dole nádvořím podivili se, když ze stáje vyrazil na prostoru Šemík, ježž Horymír u huby vedl. Všichni obdivovali se krásnému, bujnému koni. Bělouš byl grošovatý, širokého krku, dlouhé hřívý a hustého ohonu, na štíhlých nohách malých kopyt, jako jelen. Oči mu svítily, a pohazuje bujnou hlavou, šířil zardělé nozdry.

Nohy se mu jen kmitaly v hravých, tančivých krocích, a jak

se na něj Horymír vyšvihl, počal se točit, obracet. Horymír v rozkoši, že má zase milého koně, zavýskl, a Šemík se vzepjal na zadní, zařehťal, až se širým nádvořím rozléhalo. A již dlouhými, lehkými skoky pustil se do kola prostranstvím; Horymír zavýskl po druhé a Šemík skočil od jedné brány ke druhé. Poblíže valu zavýskl Horymír po třetí a vzkřikl:

„Nuže, Šemíku, vzhůru!“

Přitisknuv kolena, nahnul se k vlající hřívě, a v tom promluvil Šemík:

„Pane, drž se!“ A již skokem po náspu vzhůru, a druhým, ohromným skokem přes roubenou hradbu.

Všecko kol úžasem stuhlo.

Bělouš s jezdce se mihli nad obrubou, kmitli se povětřím jako pták, hříva koni i vlasy jezdcovi zavlály, a již střelhubitě, v ráz zapadli, zmizeli.

Na hradě vykřikli úžasem i hrůzou. Kde kdo se hnál na valy podívat se, kam sletěl zoufalý jezdec, kde roztříštěn, zalitý krví leží i jeho Šemík.

Hleděli s hradeb i srubů a žasli, trnuli zas a více, a křičeli vztekem i radostí, jak kde stáli horníci nebo zemane, a ukazovali do údolí, k Radotínu, kde rovinou uháněl dlouhými skoky Šemík s Horymírem.

Ještě nezmizel jezdec zrakům a již vladykové za něj úsilně prosili; také dvořané se po takovémto divu snažně přimlouvali, a Křesomysl jich neoslyšel.

Ihned poslal na Neumětely za Horymírem, aby se bezpečně

navrátil, že je mu všechno odpuštěno. I přijel druhého dne, ale na jiném koni, ne na Šemíku, a pokořil se knížeti. Když pak se ho kníže otázel, kde má Šemíka, vladyka smutně odpovéděl:

„Tam doma mně velmi teskliv stojí, neb tím nemírným skokem si hrubě ublížil.“

Horymír neměl na Vyšehradě žádného stání. Přízeň samého knížete, přízeň dvořanů ho tu neudržely. Mysl jeho byla u věrného Šemíka. Jak jen mohl, poklonil se knížeti a dvořanům, vzal odpuštění a pospíchal bez oddechu, koně nešetře do své dědiny, kterou čeled' po svém rozptylem se vrátivší znovu budovala.

Navrátiv se do Neumětel, přímo chvátal ke svému milému koni. Ten leže, nemoha již stati, oznámil svému pánu, že musí sejiti a prosil ho, aby, až zhyne, nedal ho ani ptákům, ani dravé zvěři na pospas, ale aby ho dal před vraty svého dvoru pohřbiti.

Horymír velmi zarmoucen všecko slíbil a těžko se s Šemíkem loučil. A když milý kůň zdechl, stalo se
jak byl žádal.

Horymír ho zahrabal v dědině, a po dnešní den ukazují tam místo kamenem označené, kde věrný Šemík byl pochován.

Lucká válka

I

Když kníže Křesomysl odešel na věčnost, nastolen na Vyšehradě Neklaň. Ten vládl všemu českému plemeni moudře a mírně. S Litoměřici a Lemuzi měl pokoj a lásku a jeho slovo a vůle mnoho vážily u jejich vojvod. Na půlnoc však a na západ měl zlého souseda, to Vlastislava vojvodu, jenž vládl v končinách hrdých Lučanů při Oharce a horní Mži. Neklaň byl mírný a rozšafný, Vlastislav divoký a vášnivý. Neklaň bázlivého srdce, Vlastislav bojechtivý. Nic nedbal dobré sousedské vůle, nic práva ani spravedlnosti a krev proléval bez milosrdenství. Svě sousedy tiskl krutě a táhl nejednou po zemi Lemuzů, Litoměřiců i po zemi Cechů se svou divokou družinou a bral daň na všech krajinách.

Po veveřici bral i po černé kuně z rádla, a když se mu opřeli, musili platit daň nejen za sebe než i za, pobité. Daň bral a lidi též, nejvíce ženy a děti, a zajaté prodával do otroctví. A měl jich tolik, že je dával lacino franckým hostem i bradatým židům, kteří přicházeli pro otroky a otrokyně.

Když naposled vpadl do české země, soužil hůře nežli kdy jindy nebohé kraje. Kudy Lučané táhli, všude hořelo. Zapalovali příbytky, sruby, stodoly, stáje, a nebylo dědiny, kdež by nehořelo.

Všechno splanulo ohněm, nepřítel dorážel mečem a odháněl celá stáda dobytka. I utíkali lidé z dědin ke hradům, za náspy a hradby; než ani ty jich neuchránily.

Hrad Dřevíc na pomezí neodolal síle Vlastislavově; i Slaný dobyt, pak Budeč lehl popelem; odtud se hnali Lučané jako zátopa rozlehlou plání k Levému Hradci poblíže Zalova, posvátného místa, tam, kde chmurný Řivnáč strmí nad Vltavou.

I sklíčili Levý Hradec, od něhož pak chtěli na sám Pražský hrad se obořit, a nedali nikomu z hrádku vyjiti, aniž tam koho pustili s potravou. Veliký hlad nastal na hradě, když se obležení prodlilo, již tam všechen dobytek pobili a vzácná byla hrst mouky a dobrý každý hnát.

Toužebně vyhlíželi obležení s valů a srubů a zraky své ustavičně obraceli na „velkou cestu“, jež vedla do Levého Hradce přes Unětice blíže Lysolají, přes dědinu Holíšoviců na Letenskou pláň ku Pražskému hradu; tam kníže nejraději bydlil. Dychtivě vyhlíželi jeho vojsko, jež je mělo vybavit.

Než marně. Pomoc z Pražského hradu nešla, „veliká cesta“ zůstávala prázdná a opuštěna. Tu pak zoufali na Levém Hradci a hladem mdlí, vpadlých tváří a chorobně lesklých očí kladli zbraň na zemi a říkali:

„Již musíme umřít hladem, neb pomoc nejde. Vzdejme se raději Lučanům, ať již učiní cokoliv, ať nás pohubí nebo poživí.“

Již chtěli tak učiniti; než v tom postřehli, že se Lučané zvedají, že opouštějí ležení a že se dávají na pochod. Došla jich bezpečná zpráva, že Lemuzi, Litoměřici a s nimi Děčané táhnou Cechům

na pomoc, a jim Lučanům zrovna v záda a v bok.

Vlastislav se rozlítil a těžkou přísahou se klel: Ať nemá pomoci od Peruna, ať bude otrokem po celý život budoucí, jestliže přehoví Děčanům, Lemuzům a Litoměřicům. A české plémě že pokoří, že pověsí svůj štít ve bráně Pražského hradu na známém vítězství.

I odtáhl od Levého Hradce, protože musil, aby jako zrna mezi dva žernovy se nedostal.

Záhy se však vymstil a to nejprve Litoměřicům tím, že na jejich půdě vystavěl silný hrad mezi dvěma vrchy Medvězí a Přípetí. Hrad ten nazval svým jménem Vlastislav a dal do něho posádku silných, surových mužů k oukladům proti sousedům, proto že pomáhali Cechům.

I zalekli se Lemuzi s Děčany; prosili o pokoj a slíbili Cechům nechati a platiti stálou daň. Když o tom pražský kníže uslyšel, velmi se skormoutil. Jsa malé mysli, netroufal si sám bez spojenců a proto se ustanovil, že raději povolí, než aby došlo k válce.

I vybral poselstvo několika vladyků, kteří měli s vojvodou Lučanů jednati o mír a sousedskou vůli, a odevzdati mu vzácné dary: několik váčků ryzího zlata, dvě kovové přilbice, štíty krásné a deset výborných kom ušlechtilého chovu.

Vlastislav, sedě na vysoké, dřevěné stolici, řezané i malované, sám v sobolové, drahé čepici s volavčím peřím, ve vzácném plášti z cizozemské tkaniny tuhých přehybů a velikých spínadel, hleděl s vysoka, z pod přimhouřených víček na posly. Hrdě je přijal, a

když oznámili vzkaz svého pána, hrdě k nim promluvil:

„Slyšel jsem, oč nás kníže prosí. Také jsem viděl dary, které mi poslal. A to neopatrně učinil. Jistě mně neposlal všechno zlato co má, ani všechny koně a bohatstvo. To, co poslal, jen na vnadu mně poslal. Jen si zase vezměte a knížeti vyříd'te, že mu za tu vnadu děkuju, ať si to všechno dobře schová a opatří. Přijduť si k němu pro všecko, co má, a spolu vezmu také to, co nyní vracím. A vy, rychle odtud I Abyste tu místo darů nenechali svých hlav!“

Vladykové se lekli, ihned se obrátili a co nejkvapněji se vraceli, aby již měli Lucko za zády. Když pak na Pražském hradě vše oznámili, zbledl kníže Neklaň a neutajil svého leknutí nad tím, že Vlastislav ve svém hrdopychu zadychtil, aby vládl nad celou českou zemí jako nad svou.

II

Jak Lucký vojvoda tu pyšnou řeč ku pražským poslům promluvil, dal hned všude po všech pěti župách Lučanské země hlásiti, aby vstal každý k vojně.

Jel posel v čele družiny na bystrých koních. Jel maje meč po boku, a druhý, vojvodův, železný, v kožené pochvě před sebou hrotem vzhůru; druh pak, jemu po boku, nesl u pasu popruh z lýčí ukroucený, jako vítr se hnali posel i družina zbrojných mužů, plání i dolinou, lesem i luhem (bylo jarního času, kdy obilí vymetává), z dědiny do dědiny, od rodu k rodu, za bílého dne i před úsvitem a často i v pozdní soumrak.

Na návších zaráželi a hned svolávali starostu i všechnu rodovou čeleď, všechny jonáky a muže. Jak se sběhli, posel vytrhl z pochvy vojvodův meč a mávnuv jím před sebe do výšky, oznamoval rozkaz, ať každý, kdokoli přesahuje výškou svého těla míru tohoto meče, ať vstane bez prodlení k vojně, ať vezme štít a chopí se zbraně, ať spěje k vojvodovu hradu, kde sbírá se pole proti Čechům.

V tom druh jeho, odvázav od pasu lýčený popruh, povznesl ho nad hlavou, posel pak ukazuje na to lýčené oko hlásal vejvodovu strašlivou hrozbu, že každý, kdož by vytáhl do pole později nežli udáno, že každý bude takovýmto popruhem oběšen, ať každý to ví, ať není pak výmluvy žádné.

A dále volal posel, ať každý, kdo má sokola krvestřeba, nebo raroha, krahujce nebo káně bělozora, ať vezme je s sebou do pole, ať nikdo těch dravců doma nenechá. Kdo by tak neučinil, kdo by se poli vyhnul, ten že pohyne, ten že bude tímto mečem popraven.

I zamával zase vojvodovým mečem, až zasvítil na slunci prudkými záblesky. Pak měřili tím mečem po všem rodě, muže a jonáky; všechny měřili a pak na vrubech počítali, aby mohli vojvodovi oznámit, co vojínů dá každý rod, kolik jich do pole vypraví.

A již opět na koně vsedali, v slabiny je bodali a dál hnali se k sousednímu rodu, a dál a dál. Pověst letěla před nimi, a všude čekali vojvodův válečný meč. Pastevci s občin s úžasem hleděli na divé jezdce; v dědinách je mužové hlučně vítali, ženy

starostně. Všude způsobili neklid a ruch, i starostí dost ženám i dívkám.

Tak projeli od vojvodova hradu lukami první župou, překrásnou na pohled. Všude úrodnou rovinou požehnaný lán, samá luka, moře květů, barevné pruhy do zlata i růžové barvy bujnou zelení, a zase lán a lán, luka a sady, vše v záplavě jarního slunce. Tudy s válečným mečem objížděli, až pak všechny dědiny objevše na jih se dali, do druhé župy, v právo i v levo bystriny Brocnice. Ty končiny když do zbraně vyburcovali, obrátili se na půlnoc na Oharku, tam kde před nimi na obzoru táhl se modravý val Krušných Hor. Tam třetí župou jezdili, podkrajem řeky Úzké, na pravém, na levém břehu mečem muže svolávali, mečem měřili, na vruby počítali.

Odtud spěchali do čtvrté župy na západ slunce, do krajín při toku Hutné. I rozhlaholil se válečný hlahol podél té řeky i do těsného údolí Oharky, hřměl hlubokou její prorvou mezi stráněmi, ve skalách, kde hučely, šuměly peřeje.

Odtud dále se nesl, chvatně a prudce jako jarní bouře k horátů, k horní Mži, kde mezi lesy černými, v kopcích i při černých slatinách a širých blatech skrývaly se dědiny Chlumčanska, páté župy v Lučanské zemi. Jak tam zaslechli vojvodův rozkaz, jak posel tam blýskal jeho mečem, vstávali chutě, v divé radosti, všichni, každinký muž. Míry meče nedbali, ani jí nechtěli: že půjde každý, kdo může pro starost', pro mladost'.

I chystal se osmahlý, divoký lid divokého zálesí, hned nechal role i lesa, a silné, upracované ruce chápaly se toporů, těžkých

mlatů a snímaly veliké štíty, dobře žílované, tuho potažené zčernalými kožemi, i brali s bidel sokoly krvestřeby, raroxy, krahujce a na svory ve smečky poutali zuřivé psy vlčího plemene, uvyklé na krev a zápas s litými dravci hlubokých hvozdů.

III

V nejzazším Chlumčansku stála mezi vrchy za rozlehlou slatinou, plnou ostřice a zardělého hnědého mechu, poblíže dlouhého lesa, v lipách a v javorech malá dědina zčernalých plotů i tmavých, roubených stěn. Na slehlé slámě střech bujel už zelený mech, netřesk i bejlí.

Zalanů nečetný rod tu již od stará sídlel. Straba, muž mladý a statný, byl toho času jeho hospodářem. Neměl bratří ani sester a ženu jednu, a ta byla z plemene Čechů. Straba si ji přivedl z jejich končin jako nevolnici, když byli Lučané naposled ve zbrani a leželi před Levým Hradcem. Zajatá Čechyně se mu tak zalíbila, tak jeho mysl zajala, snad nějakým kouzlem, že jí řekl:

„Tys plenice, má nevolnice, ale buď mou ženou.“

Poslechla, stala se jeho ženou, ale ve svém srdci nebyla spokojena. Stýskalot' se jí v odlehlé dědině, touha jí k domovu hnala, a hořko jí bylo, když vzpomněla si na hrůzy a zkázu, jež Lučané páchali v její vlasti. Než tajila žal a tajila hněv, a muž jí do mysli neviděl.

Dobře však jeho macecha, již zanechal zemřelý otec, žena vysoká zachmuřené tváře a šedého, přísného zraku, ne mladá již,

však také ne stařena. Ta znala kouzla a čáry, vědma a věštby.

Jakmile vojvodův rozkaz donesen v Žalanů samotu, chystal se hospodář na vojnu. Sňal se stěny štít, býčí přílbu s železnou obručí, nabrousil meč, upravil šípy, a dal novou tětivu pružnému luku. Mlat k sedlu přivěsil a vybral ve stáji nejlepšího z koní. Nebyl vzhledný ni velký, ne hladké a lesklé srsti, dost kostnatý, ale jako lašůvka rychlý a tuhý na všecku slotu, na horko i mráz, na hlad i žízeň.

Mladá žena Strabovi v přípravách mlčky pomáhala; snesla mu huni a plášť, kožky na lýtka a vláčné řemeny, krmi do mošny, chléb a sýr, aby měl na cestu, nežli by dojel k vojvodovu hradu.

Ten den před odjezdem řekla macecha Strabovi:

„Přijel večer do úvalu, ale neříkej o tom.“

Když nastával soumrak, šel mladý hospodář, jak macecha řekla. Sel k lesu podél širé, tmavé již slatiny; v ní se černaly sem tam zakrslé olše i bahenní kleč, a mezi černými trsy ostrice rděly se kaluže odleskem nebe. Bylo červeno; a větrno bylo, že od lesa zněl daleko hukot přes tmící se bažinu. A hlasněji ještě Šerým oupadem. Na jeho bocích trčely v chudé trávě skály jako rozmetané. Nad nimi, mezi nimi, po různu rostly vysoké stromy, lípy, duby i prastarý jasan. Jich rozložitě koruny byly plny jmelí, a za jeseně, v zimě černaly se jím jejich holé haluze.

V šerém tom úvale pod dubem při ohni na skále planoucím seděla Strahova macecha. Vlasy měla rozpuštěné, jen přes čelo a přes uši pod bradu bělal se jí pruh roušky.

Jak shlédla pastorka, hodila divné koření do ohně čarujíc

mocnými slovy, řekla pak:

„Mha přede mnou, mha za mnou! Ať nás nikdo nevidí, než běši sami!“

Jen dořekla a hned se počal ouval plniti bělavou parou. Ulehla dolem, nesla se v kotoučích výše, po svahu, nad oupad, do korun stromů hlasno šumějících, a když Straba k ohni přistoupil, zahalila bělavá mlha všecken ouval tak, že bylo viděti stromy jen jako stíny. Plameny plály jasně; v plné jich záři stála macecha, hledíc šedýma očima upřeně na Strabu. A tu mu řekla:

„Nejsi mým synem, ale tvůj otec byl mi mužem. Proto jsem tě zavolala, abych ti dobrou radu dala, a sem, neb nikdo kromě tebe nesmí ji slyšeti.“

Věz, že marně pro vás kouzla strojím. České kouzelnice mají mocnější čáry. Těmi přemohly naše. A že nás přemohly, budete i vy přemoženi. Vaši bídu dobře zřím. Ach běda! Vás ubohých! Bohové vás do bitvy doprovodí, ale na pomoc se obrátí k nepřátelům.

Do pole pojedete, ale víc odtud neodjedete. Lučané jsou Čechům dáni. I vojvoda tam zůstane a všichni. Jen tebe smrt' mine, jestliže učiníš, jak poradím. Slyš: Když začne boj, stůj tomu, kdo první na tě vrazí. Bodni ho oštěpem, života však nenič, ale obě uši mu uřezej, je uschovej a vsedna na kůň, obrať záda. Třeskotu a ryku za sebou nedbej, nic se zpátky neohlížej a jen pospíchej útekem. Tak sám jediný se zachráníš.“ – - -

Červeno po nebi zhaslo, rozlehlá bažina zčernala, a zakrslé olše trčely z ní jak černé stíny. Jen ztrouchnivělé dřevo bezkoré

vrby svítilo na břehu tichým, tajemným svitem.

Kolem šel Straba, domů z ouvalu. Zamyšlen, v neklidu kráčel rychlými kroky. Před ním dvorec jeho mezi velkými stromy byl temný v hlubokém stínu. Oheň již uhasl, ani svit louče se tam nerděl. Tma bylo a ticho; ale jak vešel do vrat, zaslechl zpěv.

To jeho žena zpívala, a podivný, jemu neznámý zpěv. Rázem umlkla však, jak ze šera vykročil, a neodpověděla, když se jí tázal, co že to zpívá a proč zrovna té chvíle.

IV

Strach padl na pražského knížete, když uslyšel, co se po Lucku děje, že tam Vlastislav sbírá vojsko. Neklaň se bál a nezmužil se ani, když mu ohlášeno, že všichni rodové, všude po všem plemeni jsou popuzeni zpupností Lučanů, že všechna země je vzhůru a chystá se do boje.

Již zařinčela zbraň ve hradě a kolem na Letenské pláni. Odevšad rozléhal se řehotot válečných koní i hluk vojínů a zpěvy. Ale kníže Neklaň se choulil na hradě v nejzazší jizbě, všeho se lekaje. Nemohl se vzchopiti, nevěřil, že by mohl nad Vlastislavem zvítěziti. Marně mu přátelé domlouvali. Na nemoc se vymlouval, že běsové oslabili jeho tělo i kosti. Teprve když Čestmír, jeho příbuzný, junák urostlý, krásného těla, mu trpko vytýkal, že nejedná mužsky, že všichni jsou již do vojny uchystáni, že jenom na něj čekají a bez něho že pozbudou mysli, řekl Neklaň: „Nepůjdu, nemohu. Ale jdi za mne. Vezmi mou

zbraň a zbroj i koně mého a vede je, ať věří, že vede je kníže.“

I vzal Čestmír knížecí zbroj, kroužkovou brni a kovovou přilbu cizího díla, pod ní kroužkovou kuklu přes uši a tváře, část, přes bradu a hrdlo, i veliký štít kovem se lesknoucí, vzal na se knížecí plášť, vsedl na Neklanová bujného vrance a vyjel, provázen předními lechy, na Leten pláň, kde sešlo se vojsko.

Všichni jásali a zbraní řinčeli, když shlédli knížete; hned počali se stavět v šiky, pěší i jízdní, v býcích přilbách nebo v kosmatých čepicích, s oštěpy v rukou, s praky, s luky a toulci plnými šípů s dobrými nálepy.

Zářícím vzduchem se míhaly blesky od lesklých hrotů i tasených mečů; i náušnice v uších přemnohých bojovníků se zaleskly na slunci míhavým třpytem. Čestmír na vraném koni přehlížel vojsko, když byl za všechny vzdal oběť bohům.

Jak mečem ku předu mávl a zkřikl junáckým hlasem, vykročili. Země duněla pádnými kroky i dusotem kom a povětří se chvělo bojovným křikem i zpěvem. Houf za houfem táhl před Čestmírem, muži všeho plemene, dle rodů i počtu i síly své.

I byly zástupy z mužů kolika rodů, byly i zástupy z jednoho rodu ve zbrani mocného, i počtem hlav silnějšího, jenž táhl sám pod znamením svého rodu.

Tak Netvořici a Tuřané, tak Čjaradiců rod i Drahelčiců, jimž říkali Holonohy, tak Běchovici, Úhonici, tak Buděhostici i Nahorubů rod, tak Žiňané a Munici a starého Těpty rod.

I táhlo vojsko „velikou cestou“ na Lysolaje a dál přes Koží Hřbety tmavých skal, a nechavše Levý Hradec v právo, brali se

chvatně proti Lučanům, aby stavili jejich zádavy a zhouby.

Ale když došli na Tursko, širou pláň, zastavil je Čestmír neb doslechl, že se Lučané již blíží. V čas osadil nevelké návrší, odkud viděli nepřátelské vojsko, ano se blížilo jako černý mrak, veliké, silné, silnější nežli bylo pražské. Vůdce však Pražanů nelekal se tohoto počtu. Stojе na vyvýšeném místě poblíže starého dubu, jenž o samotě tu rostl, promluvil ke svému vojsku. A vojsko naslouchalo, domnívajíc se, že slyší svého knížete.

„Hle, Lučanů pyšné plémě!“ mluvil Čestmír. „Co nám již mužů pobili, co dědin vyžehli, co žen a dětí odvedli. A zase již vypalují, zase nás hubí! Vyhladit nás chtějí a zotročiti. Chtíce, nechtíce, musíme se jim opřít, abychom uhájili rodin, abychom nezhanobili České země. My pro svobodu, pro poslední svoji spásu bojujeme. Raději tu kosti své složíme, neb hanby míti nebudeme, jako kdybychom utekli.“

Nebudem utíkat, zůstanem, a já půjdu před vámi. Padne-li má hlava, nic se nelekejte, v před se žeňte, až zvítězíte. A zvítězíte, mne tu pak, v těchto místech, kdybych padl, pochovejte.“

I zkríklo vojsko v nadšení a po všech houfích volali:

„Kde padne tvá hlava, i své hlavy složíme!“

„Zvítězíme!“

„Lučany pobijeme!“

Zatím se přivalilo na Tursko Lučanů vojsko, jízdní, pěší, všichni dobře vyzbrojení, se štíty pevně žilovanými, mnozí v brních neb alespoň ve lněných prošívanicích, vše Jid bojovný, zvláště Trnovanů rod i Žlutičů i Radoniců, též Úhašťané,

Chraberci a Trebčici a všech nejdivější ze zálesí Chlumčané v huních a kožešinách, v kostnatých čepicích, s hrubými oštěpy a těžkými mlaty. A mnoho psů vedli na svorách, vlčí, zlé ovčácké i hrubé vlkodavy. Jiní nesli na ruce, na rameni dravé ptáky, sokoly krvestřeby, raroxy, káňata bělozory. Tak postavili se Šikem po širé pláni tváří na poledne proti Čechům, kteří levým křídlem svého šiku osadili návrší k západu, pravým pak se opírali o lesnatá návrší nad Chejnovskou dědinou.

I šel ohromný hluk ze všeho Luckého šiku jako hřímání z mračen; přerůzné hlasy zuřivých zvířat, psí štěkot a lidský křik, ržání koňů a troubení rohů, že hřmot ten se rozléhal daleko po Tursku poli.

Všem v čele jel hrdý Vlastislav v kovové přilbě v plátkové brni, maje nahý meč v ruce. Jakmile shlédl Pražany, a že neprchají, že stojí, zastavil své vojsko a se třmenů k němu promluvil hlasem dalekozvučným:

„Vizte ty bázlivce zbabělé! Vršků se chytají. Ale nic jim neprospějí, neboť jsou slabí, slabší nežli my a bázlivé jsou mysli. Vidíte, jak se nás bojí! Tu v rovině se nám nepostavili, toho se bojí. Hned se dají na útěk, jakmile se na ně oboříte. Žeňte na ně úprkem, prudce, aby byli zdrceni pod vašimi nohama jako osení krupobitím. A psy vypusťte, ať se nachlemtají jejich krve, a ptactvo pusťte, na postrach, rozplašte je jako holuby!“

Jako vystřelené šipky vyrazily smečky psů ze svor, vyrazily s divým štěkáním a letěly různobarevné, v strakatém proudu v před. V ten okamžik zašuměl nad Lučany mrak divokých ptáků.

Pout sprostění vznesli se do výše a v divé směsici letěli vzhůru v zmateném hemžení jako v sněhovém chumlu; a bylo slyšeti perutí šum a štěkot, hýkání, křik.

Stín padl na Lucké od živého mraku; padl, ale již dále se nes' po pláni, polem, jak ohromná černava hnala se povětřím v před tam, kde stál Pražanů voj.

Na zemi dole zuřivý štěkot a láni, zběsilý hafanů běh; v povětří šum a nesčetné hlasy, vše v pusté směsici, až zaléhal sluch. A za smečkami a dravců mrakem Lučanů válečný křik a troubení rohů, až příval divých těch hlasů a zvuků zalehl po širém Tursku.

Lučané zběsilí v divokém nadšení, po krvi dychtiví hnali se plání, a v čele Vlastislav vojvoda na koni s vlající hřívou, křiče, v před mávaje mečem. Kolem a za ním vojínů roje všichni v zuřivém útoku hnali se zardělí, vyvalených očí, křičíce chraptivým hlasem.

V tom Čestmír jak balvan, když bleskem odražen s hory se valí a všecko na cestě drtí a boří, pustil se s přívrží Lučanům vstříc. A za ním vojsko. Rod předháněl rod, ale v čele všech pořád jen Čestmír v knížecí zbroji. A již se srazili, a již se bili, bodají, tepou, a Čestmír v nejhustším davu. Sekal a sekal a jako makovice padaly Lučanské hlavy.

V tom Vlastislav vyrazil z davu náhle jako blesk a rovnou se obořil na vůdce Pražanů. V divokém chumli nastal jich zápas, krutý a dlouhý. Rána na ránu až pršely jiskry, až Luckému vojvodovi vypadlá uzda z ruky a z druhé meč. S koně se skácel, sletěl zalitý krví a mrtev dolů mezi padlé a raněných tlupy, jež

deptala kopyta kom.

Křik hrůzy a vzteku, křik divé radosti zahřímal kolem krvavou vřavou. Pražané novou silou udeřili, ku předu se probíjeli, a Lučanů voj se již kolísal, couval. V ten okamžik padl Čestmírův kůň. Než jezdec sám vyskočiv na bystré nohy dále zas bodal a klestil si cestu, chráně se štítem.

Již ne jeden šíp mu vězel v kroužkové brni, již několik oštěpů trčelo v kožich černého štítu. A pořád lítaly šípy a kopí a nové se zabodaly v štít prudkými ranami, až třásla se ratiště. Než i ruka silného hrdiny se třásla zemdlena tíhou. Čestmír již křičel na vojíny, aby mu podali jiný štít. Již chtěl svůj odhodit, v tom zabodl se těžký oštěp do jeho těla, a vůdce v ráz na zemi klesl se štítem na rameni, se zbraní v ruce, plný šípů a kopí vražedných uprostřed ukrutné seče.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.